

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

SLÁNSKO V LITERATUŘE
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Magdalena Pískačová
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor ČJ - RJ

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 27. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. PhDr. Viktoru Viktorovi, CSc. za poskytnuté cenné rady a velkou vstřícnost při vedení mé diplomové práce.

OBSAH:

	ÚVOD	3
1	REGIONÁLNÍ LITERATURA	4
2	SLÁNSKO A VELVARSKO	6
	2.1 SLANÝ, SLÁNSKO A LITERATURA	10
	2.2 VELVARY, VELVARSKO A LITERATURA	27
	2.3 KULTURNĚ HISTORICKÝ MÍSTOPIS OBLASTI	30
3	MOŽNOSTI VYUŽITÍ POZNATKŮ O REGIONÁLNÍ LITERATUŘE VE ŠKOLSKÉ PRAXI	36
	3.1 NÁVAZNOST NA RVP ZV	37
	3.2 PŘÍPRAVNÁ FÁZE EXKURZE	38
	3.2.1 PŘÍPRAVA PEDAGOGA	39
	3.2.2 PŘÍPRAVA ŽÁKA	40
	3.3 NÁVRH EXKURZE	41
	3.4 PO STOPÁCH KULTURNÍCH VELIKÁNŮ	42
	3.4.1 ČASOVÝ A GEOGRAFICKÝ ITINERÁŘ	42
	3.4.2 VÝKLAD K ZASTÁVCE NA MASARYKOVĚ NÁMĚSTÍ	44
	3.4.3 VÝKLAD K ZASTÁVCE MĚSTSKÉ DIVADLO SLANÝ	44
	3.4.4 VÝKLAD K ZASTÁVCE NA VINAŘICKÉHO ULICI	45
	3.4.5 VÝKLAD K ZASTÁVCE SLÁNSKÁ HORA	45
	3.4.6 VÝKLAD K ZASTÁVCE KAPLE BOŽÍHO HROBU	46
	3.4.7 PRACOVNÍ LIST Č. 1	47
	3.4.8 VÝSLEDKY PRACOVNÍHO LISTU Č. 1	51
	3.5 VE STÍNU VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO	53
	3.5.1 ČASOVÝ A GEOGRAFICKÝ ITINERÁŘ	53
	3.5.2 VÝKLAD K ZASTÁVCE ROD. DOMU V. B. TŘEBÍZSKÉHO	54
	3.5.3 VÝKLAD K ZASTÁVCE ZVONIČKA	54
	3.5.4 VÝKLAD K ZASTÁVCE NA SKALÁCH	55
	3.5.5 VÝKLAD K ZASTÁVCE KLOBUKY	55
	3.5.6 VÝKLAD K ZASTÁVCE U MENHIRU	56
	3.5.7 PRACOVNÍ LIST Č. 2	57
	3.5.8 VÝSLEDKY PRACOVNÍHO LISTU Č. 2	58

	3.6 ZHODNOCENÍ EXKURZE	60
4	ZÁVĚR	62
	RESUMÉ	64
	SUMMARY	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
	LITERÁRNÍ ZDROJE	67
	ELEKTRONICKÉ ZDROJE	69
	SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A MAP	70
	SEZNAM PŘÍLOH	70

Úvod

Kladensko – okres ležící západně od Prahy – patří mezi oblasti naší republiky, kde se narodilo či působilo několik desítek osobností, jež více či méně ovlivnily cestu naší literatury.

Nejvíce mne z tohoto hlediska zaujaly regiony slánský a velvarský, kde literární zázemí je opravdu bohaté, a proto jsem se mohla touto problematikou zabývat v místech, která velmi dobře znám a jsou blízka mému bydlišti.

Při zpracování tématu jsem se opírala jednak o prameny, jednak o literaturu.

Základní informace jsem nabyla z časopisu Slánský obzor a z dalších prací regionálního charakteru, které jsme získávala v Městské knihovně ve Slaném.

Práci, ve které sleduji problematiku regionů Slánska a Velvarska, jsem rozdělila do tří samostatných kapitol.

První kapitolu věnuji vysvětlení odborných termínů, jako např. region, regionální literatura, dále zde věnuji pozornost vztahu mezi regionální a celonárodní literaturou, významu regionální literatury pro výchovu vlasteneckou, pro vytváření vztahu k literatuře.

Druhou kapitolu jsem rozdělila do čtyř částí. V úvodní části druhé kapitoly se zabývám povšechnou charakteristikou obou regionů, shodnými a odlišnými znaky geografickými, ekonomickými, historickými a kulturními. Druhou část této kapitoly jsem zaměřila na Slaný, Slánsko v literatuře, třetí část jsem věnovala Velvarům a Velvarsku v literatuře. Ve čtvrté části doplňuji přehled nejzajímavějších kulturně historických míst obou regionů.

Ve třetí kapitole jsem své poznatky shrnula do celku, který jsem nazvala „Možnosti využití poznatků o regionální literatuře ve školské praxi,“ kde jsem využila způsoby aplikovat regionální literaturu do školní výuky.

V závěru práce, tedy ve čtvrté části, jsem zhodnotila získané informace.

1 Regionální literatura

Region (z latiny) znamená ve svém obecném významu krajinu, prostředí, okrsek, oblast, místo, okruh.¹

Regionalismus je tedy přednostní zobrazování určitého kraje (regionu), jeho způsobu života atd.² Regionální autor předpokládá alespoň informativní znalost svých čtenářů, neboť především jim, rodákům, jsou určena jeho díla. Autora i čtenáře pojí důvěrná znalost prostředí, krajových zvyklostí i místní historie.

Regionální literaturou je označována literatura, která se váže k určitému kraji, místu a prostředí. Čerpá z jeho nejzazší a nejniternější podstaty.³ Je mu velice blízká. Často pracuje i s takovými slovy a pojmy, které se v jiné oblasti ani nevyskytují. Někdy používá k lepšímu osvětlení situace místních hovorových slov.

Totéž pochopitelně lze říci i o charakteristice místopisu i postav vystupujících v díle. Forma regionální literatury nebývá náročná a je lépe pochopitelná i pro nezkušené čtenáře, je vhodná pro široký okruh čtenářské obce, tedy nezahrnujeme ji do tzv. „těžké literatury“. Tím, že popisuje svému čtenáři již pro něj známé prostředí, ve kterém on nalézá sebe sama, plní neocenitelnou roli. Vtahuje ho do literárního světa, působí na něho, vychovává jej a informuje. Vyšších cílů nemá, ale nemůžeme ani říci, že by regionální literatura byla méně hodnotná než literatura celostátní.

Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že je určena jen nenáročnému čtenáři v daném regionu. Není tomu naštěstí tak.

Spousta regionálních autorů výrazně překročila tento rámeček a jejich díla jsou pramenem poučení i inspirace nejen pro čtenáře náročnější, ale zejména po obsahové stránce jsou neocenitelnými prameny v historii, společenské struktuře daného období, atd.

Celá oblast regionální literatury je velmi pestrá.

Regionální literatura má obrovský význam především v oblasti emocionální. Působí senzorycky na čtenáře, neboť se dotýká přímo míst a prostředí jemu známých, umocňuje sílu prožitku. Plní roli výchovnou, jejím prostřednictvím se

---

¹ REJMAN, Ladislav: *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1966, s. 453

² REJMAN, Ladislav: *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1966, s. 453

³ REJMAN, Ladislav: *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1966, s. 453

u člověka probouzí a zesiluje láska k rodnému kraji, k místům známým, a tím i vlastenectví, láska k rodnému jazyku, láska k přírodě.

O výchovné roli regionální literatury se podrobněji zmiňuji v závěru své práce, neboť její součástí je exkurze po regionu a její působení na žáky.

Velký čtenář se nestane ze člověka najednou a vztah k literatuře je záležitostí dlouhodobou. Na obojí má regionální literatura obrovský vliv, je neocenitelnou pomocnicí k vytváření vztahu k literatuře.

Regionální literatura napomáhá vychovávat čtenáře k tomu, aby mohl lépe pochopit celonárodní literaturu, která je pro něj svou formou a obsahem někdy až příliš obtížná.

2 Slánsko a Velvarsko

Slánsko i Velvarsko jsou sousední regiony, které jsou úzce spolu související jak po stránce zeměpisné, tak dějinné, ekonomické i kulturní.

Nacházejí se v okrese Kladno, ve středních Čechách, a to na jeho severní hranici. Sousedí přímo s Ústeckým krajem.

Obě oblasti leží v mírně zvlněné krajině, Velvarsko pak téměř v rovině. Vyššími body jsou pouze Vinařická hora – 413 m. n. m. na jihu, kdysi skutečná sopka (jedna ze dvou sopek Českého středohoří) a Slánská hora – 330 m. n. m. Obě lokality byly osídleny již v prehistorii. Na obou horách se dnes nacházejí naučné stezky se vzácnými přírodními úkazy.⁴

Na západ od Slaného je krajina zajímavější i zvlněnější. Vystupují zde nevysoké oblouky Džbánské vrchoviny, pole a louky se zde střídají se smíšenými lesy.

Směrem k Velvarům převládá kulturní krajina. Takřka všechna půda je zemědělsky obdělávána, jednotlivé polnosti jsou od sebe odděleny nevysokými remízky, které se tak staly útočištěm zvěře.

Krajina, která byla kdysi bohatá na lesy, byla v průběhu devatenáctého a dvacátého století skoro celá odlesněna. Byla tak získána dostatečná plocha pro pěstování cukrové řepy, ale Slánsko a Velvarsko se také díky tomu staly nejsuššími oblastmi Čech. Teprve v posledních letech se postupně eliminují následky neuváženého využívání půdy. Jsou vysazovány nové lesní porosty, vznikají také lesoparky (např. lokalita Boží hrob ve Kvíčku). Po vzoru našich předků se znovu zakládají ovocné sady táhnoucí se od Slaného podél Červeného potoka k Velvarům. V těchto místech bývaly původně vinice, svědčí o tom „Sloup vinařů a rybářů“ nad vsí Ovčáry. Sloup do roku 1827 stál u rybníka v Blahoticích.⁵

V souvislosti s pěstováním cukrové řepy bylo v naší oblasti založeno mnoho cukrovarů, z nichž mnohé daly celoroční obživu místnímu obyvatelstvu. Patřily mezi ně takové obce, jako například Klobuky, Zvoleněves, Hospozín, Velvary. Bohužel v současné době již tyto cukrovarny nejsou funkční.

Na jih od Slaného již převládá kladenský průmyslový region, odlišných geografických, historických i ekonomických rysů.

---

⁴ ROHLÍK, Jiří, UZEL, Karel: *Mělnicko – Slánsko, soubor turistických map s výkladem*. Praha: Geodetický a kartografický podnik, 1986. s. D-3

⁵ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 162

Obě města regionu – Slaný i Velvary – a jejich okolí byla osídlena již v době prehistorické, jak o tom svědčí četné archeologické nálezy na tomto území.

Obdobné je i geografické umístění obou měst, neboť leží na starých obchodních cestách vedoucích z Německa ku Praze.

Slaný je téměř od počátku královským městem s mnoha výsadami a privilegii.⁶ Velvary naopak patřily kapitule vyšehradské, ale většina půdy byla královská (patřila purkrabství Pražského hradu). V průběhu své existence vystřídaly několik majitelů.⁷

V době předhusitské se Slaný stává centrem, i když formálním, jednoho z českých krajů. Velvary jsou pouze obchodním střediskem, avšak velice vzkvétajícím.

V období husitském stojí Slaný nezlomně na straně husitů – umírněných pražanů – spolu s městy Louny a Žatec. Velvary taktéž přilnuly ke kalichu a zůstaly mu věrné až do katolické protireformace.

Třicetiletá válka přinesla oběma městům spoustu utrpení, byla díky své poloze nesčetněkrát navštívena soupeřícími vojsky, která po sobě zanechávala jen zkázu. Slaný i Velvary postihl v té době velký požár, který zničil některé historické památky v obou městech.⁸

Za účast v protihabsburském odboji obě města zaplatila ztrátou nezávislosti, majetku a odchodem významných osobností do exilu.

Město Slaný poté získal královský místodržící Jaroslav Bořita z Martinic. Velvary skoro vymřely, obydleno zůstalo pouhých padesát domů. Pro obě města začalo období živoření.⁹

Uvolnění poměrů přináší až konec 18. století.

Došlo k nové výstavbě, zvyšoval se počet obyvatelstva, města se začala opět rozvíjet.

V obou lokalitách bylo započato s těžbou uhlí. Velvary ale brzy těžbu ukončily, neboť náklady značně převyšovaly zisk.¹⁰ Naopak ve Slaném byla těžba o něco dlouhodobější, na přelomu 70. a 80. let 20. století byla znovu obnovena, ale

---

⁶ ZÁVOROVÁ, Eva: *Postavení poddaných na panství Slaný, Smečno, Vraný, Klobuky, Kobylníky v polovině 18. století*. Slaný: 1987, s. 27

⁷ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 156

⁸ ZÁVOROVÁ, Eva: *Postavení poddaných na panství Slaný, Smečno, Vraný, Klobuky, Kobylníky v polovině 18. století*. Slaný: 1987, s. 28

⁹ ZÁVOROVÁ, Eva: *Postavení poddaných na panství Slaný, Smečno, Vraný, Klobuky, Kobylníky v polovině 18. století*. Slaný: 1987, s. 28

¹⁰ ČERMÁK, Rudolf: *Velvary – podřipské město*. Velvary: 1927, s. 12

v současné době je důl z ekonomických a přírodních důvodů uzavřen (pod městem je obrovské solné jezero).

Průmysl se mnohem více rozjížděl ve Slaném než ve Velvarech. Obyvatelé Slaného a okolí byli vždy pro věci nové, na rozdíl od „konzervativních Velvaráků“. Tam se rozvíjelo spíše zemědělství.

Zatímco Slanému přinesla Pražsko-duchcovská železniční dráha rozkvět průmyslu, Velvary zůstaly díky Pražsko-drážd'anské železniční trati stranou, neboť dráha se nedotýkala regionu. Skluz v průmyslu, který se zde objevil, začínají dohánět stavbou silnice Praha – Litoměřice.

Rozdíly jsou i v oblasti vzdělání. Ve Slaném byl již r. 1655 založen františkánský klášter, který prošel v minulých letech rekonstrukcí, před několika lety byly neznámými vandaly téměř poničeny varhany nedozírné hodnoty. V r. 1657 vznikla piaristická kolej, což rozhodně přispělo k rozvoji vzdělanosti v oblasti.¹¹ Rozkvět vzdělanosti měl určitě vliv na rozvoj průmyslu, lidé dokázali snadněji pochopit nutnou změnu životního stylu. V současné době klášter obývají bosí karmelitáni, kteří jej získali od františkánů darem v roce 1996.¹²

Na rozdíl od Slaného to měly Velvary v tomto směru mnohem složitější, neboť se zde obdobné instituce nenacházely. Vyučování probíhalo na několika různých místech, protože tu nebyla postavena ani stálá školní budova.

Přesto již roku 1886 vznikl ve Velvarech divadelní ochotnický spolek jménem Tyl, který ovlivnil kulturní život města i okolí.¹³ Nejvíce se představovaly hry Tylovy a Klicperovy. Velvary tak navázaly na divadelní spolek ve Slaném, kde již v této době mělo ochotnické divadlo bohaté zkušenosti. Jen s nepatrnými přestávkami slánské ochotnické divadlo trvá dodnes.

V 60. letech 19. století dochází ve Slaném také k založení pěveckého spolku „Dalibor“, jehož činnost však byla přerušena.¹⁴

Hudba měla avšak v životě města velké zastoupení. Na nádherné koncerty místního komorního Lužeckého kvarteta se těšili obdivovatelé vážné hudby. Taktéž milovníci jazzu si ve Slaném přijdou na své, neboť vždy v listopadu se zde konají

---

¹¹ ŠŤOVÍČEK, Jan: *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: Rada Městského národního výboru ve Slaném. 1984. s. 6

¹² *Historie kostela a kláštera*. [online]. Dostupné z klasterslany.cz/historie [cit. 2. 3. 2019]

¹³ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957. s. 171

¹⁴ SOUKUP, František a kol.: *Vlastivědný sborník okresu slánského a novostražského*. Slaný, Kladno: J.Šnajdr, 1931-1932, s. 116

„Slánské jazzové dny“, přehlídka našich i zahraničních umělců tohoto hudebního žánru.

Navraťme se ale zpátky k divadlu. Zájem o ně vyvrcholil postavením budovy divadla a jeho otevření v r. 1883. Nejen datum otevření, ale i další skutečnosti ne náhodou souvisí s budovou Národního divadla v Praze. Rekonstrukce a znovuotevření po stu letech probíhaly v Praze i ve Slaném opět současně.

Dnes v budově divadla působí ochotnický spolek dospělých „Slánská scéna“, ale i děti „Dětská scéna“. Často tu hostují i pražská divadla. Budova je pro svou vynikající akustiku vyhledávána Českou televizí a Českým rozhlasem pro natáčení svých pořadů.

Nesmíme však zapomenout na další ochotnický divadelní spolek, který sice nemá domovskou scénu v budově divadla, ale který dosáhl v posledních letech úspěchů doma, nýbrž i v zahraničí. Jde o „Dividýlko“, které se účastnilo v minulých letech mezinárodních festivalů v Norsku či v Belgii.

Jak ve Slaném, tak ve Velvarech se nacházejí vlastivědná muzea se stálou národopisnou expozicí a příležitostnými výstavami výtvarnými, uměleckých děl, lidových řemesel a v závěru školního roku dětských prací.

V minulých letech byl velmi populární cyklus „Slánských hovorů“, ve kterých vystoupili zajímaví politici, umělci, sportovci a vědci.

Do června roku 1991 vycházel „Slánský kulturní zpravodaj“, který byl slabou náplastí za kdysi slavný a dodnes poučný „Vlastivědný sborník“, či časopisy „Slánský obzor“, „Světloobčan“ a „Čas“, které vycházely ještě ve 30. letech 20. století a které vedly známé osobnosti města.

Slaný i Velvary žijí dál svým maloměstským životem nejen se svými úspěchy, ale i problémy, které bude nutno vyřešit ku prospěchu současných obyvatel, návštěvníků, především však ku prospěchu příštích generací.

2.1 Slaný, Slánsko a literatura

Okolí Slaného bylo osídleno již v dobách prehistorických, jak o tom svědčí četné archeologické nálezy tohoto místa.

Obec Slaný vznikla na staré obchodní cestě, která vedla od Žatce do Loun směrem ku Praze. Nedaleko „slaného pramene“, při brodu potoka, byl postaven ostrovskými benediktiny chrám sv. Gottharda (asi r. 1136) a brzy zde vznikla tržní osada.

V roce 1295 založil král Václav II. severozápadně od původní osady město Slaný.¹⁵ Roku 1305 mu patřilo 17 vesnic: Želenice, Knovíz, Otovice, Bratronice, Hořešovice, Hobšovice, Plchov, Osluchov, Ješín, Třebusice, Pchery, Želečovice, Vraný, Srbeč, Jemníky, Nedědovice a Lotouš.¹⁶ Osudy těchto vesnic byly vždy spjaty s osudem města samotného.

Velkým příznivcem Slaného byl český král a římský císař Karel IV., který mu udělil mnoho výsad a privilegií; jedním z nich bylo právo na zřízení radnice, která se stala sídlem městské samosprávy.¹⁷

Městský znak byl udělen králem Janem Lucemburským už roku 1336. V trojhranném červeném štítu pravou stranou nakloněným je český dvouocasý stříbrný lev se zlatou korunou. Na levé straně štítu je postaven kolčí helm, který pokrývá červený feflík se stříbrným rubem. Nad helmem je klenot – dvě složená šedivá orlí křídla, která jsou zdobena jedenácti srdčitými zlatými rolničkami.

Obraz hochy prý přidal Václav IV. při své návštěvě města, během které jej konšelé žádali o vylepšení znaku městského. Nicméně dle heraldických výzkumů, byla postava chlapce (přilbonoše) v erbu ještě před tím, než se Václav IV. vůbec narodil.

Červený list se dvěma bílými klíny, vycházející z dolní poloviny žerd'ového a horní poloviny vlajčího okraje listu, má vrcholy v polovině délky listu. List má barvu štítu a klíny jsou odvozeny od tinktury lva. List a klíny vymezují červenou plochu,

---

¹⁵ *Ottův slovník naučný*, 23. díl. Praha: J. Otto, 1905, s. 336

¹⁶ KOLLER, Rudolf: *Nástin regionálních dějin okresu kladenského*. Kladno: Okresní pedagogické středisko Kladno, 1968, s. 132

¹⁷ KRAJNÍK, Stanislav, POSPÍŠIL, Zdeněk: *Kladensko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1985, s. 42

kteřá evokuje představu velkého písmene "S", které je počátečním písmenem názvu města. V horním rohu český lev.¹⁸

V době předhusitské se obec Slaný stala velmi významným městem. Svědčí o tom i to, že byl formálním sídlem jednoho z českých krajů – Slánského kraje.

V období husitství Slaný náležel k předním oporám husitského revolučního hnutí. Spolu s Louny a Žatcem utvořil samostatný městský svaz, v němž nesl symbolické znamení hvězdy, která se nachází dodnes na špici radniční věže. Symbolem Loun byl měsíc, Žatce slunce.

Slaný byl taktéž jednou z opor „husitského krále“ Jiřího z Poděbrad, za jehož vlády byly obnoveny poničené domy, chrám a opevnění města.¹⁹ Doba poděbradská a později i jagellonská přinesla ekonomické i společenské upevnění královského města Slaného.

Za účast v odboji stavů proti panovníkovi roku 1547 bylo městu odňato 15 vsí a muselo zaplatit 2500 kop grošů pokuty. Některé vesnice mu pak byly roku 1562 vráceny.²⁰

V době stavovského odboje v letech 1618 – 20 stál Slaný na straně protestantů a Fridricha Falckého. Ten se zde také v r. 1619 ubytoval před pražskou korunovací. Slaný zasáhl velice tvrdý trest, jehož předznamenáním byla staroměstská exekuce roku 1621, při níž byl potrestán na hrdle i slánský rodák – Jan Šultys z Felsdorfu, kutnohorský primas a člen vlády direktorů.²¹

Jako jediné královské město doplatil Slaný za svoji participaci ztrátou svobody. Roku 1623 bylo město a okolí dáno do zástavy královskému místodržiteli Jaroslavu Bořitovi z Martinic, který měl ve svém vlastnictví sousední Smečno. Ten si město podrobil a roku 1638 jej „koupil“, přičemž město se stalo jeho majetkem.

Za třicetileté války byl Slaný takřka zničen. Protože ležel na trase vedoucí z Německa k hlavnímu městu, byl nesčetněkrát navštíven Sasy, Švédy nebo císařskými vojsky. Ze svých ran, způsobených třicetiletou válkou, se město a celé

---

¹⁸ *Symboly města*. 2019, [online]. [cit.2019-03-02]. Dostupné z <https://www.infoslany.cz/cs/sekce/obcan/symboly-mesta/>

¹⁹ ŠŤOVÍČEK, Jan: *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: Rada městského národního výboru ve Slaném, 1984, s. 6

²⁰ *Ottův slovník naučný*. 23. díl. Praha: J. Otto, 1905, s. 337

²¹ ŠŤOVÍČEK, Jan: *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: Rada městského národního výboru ve Slaném, 1984, s. 6

panství sbíralo jen velmi pozvolna. Nástupce Jaroslava Bořity - Jiří Bořita - mu vrátil roku 1651 některé svobody.

Roku 1662 byly na Slánské hoře vztyčeny tři kříže Kalvárie, které měly být symbolem vítězství katolicismu nad porobeným kališnickým městem.

K uvolnění poměrů přispěly až reformy císaře Josefa II. a zrušení nevolnictví v roce 1781.

V roce 1787 se stal Slaný opět sídelním městem krajského úřadu (ale již kraje Rakovnického, s nímž byl roku 1714 spojen) a v roce 1794 se stává znovu svobodným městem.²²

V poslední třetině 18. století se začíná v okolí Slaného v malém množství těžit kamenné uhlí. Skutečný rozmach dolování nastává až ve 40. letech 19. století. V roce 1830 byl poblíž Slánské hory otevřen důl Caroli, ve kterém se těžilo až do konce století.

Prvním slánským velkým průmyslovým podnikem byla parostrojní přádelna bavlny, vybudovaná v letech 1836 – 1842 (Benar). Benar v roce 2002 prodali restituenti Turkům, kteří však ve výrobě nepokračovali a v roce 2017 začal projekt přestavby na bytový komplex, přičemž některé části byly zbourány.²³

Revoluce 1848 – 49 otevřela cestu kapitalismu v této oblasti. Roku 1872 byl založen ve Slaném strojírenský závod Bolzano, Tedesco a spol., který se stal největším průmyslovým podnikem.

Roku 1873 bylo město napojeno na železniční síť. Od roku 1911 zde počíná výroba lokomotiv.²⁴

Slaný se po Kladnu stal jedním z nejvýznamnějších středisek revolučního hnutí dělnictva. Velice bouřlivě zde probíhaly události roku 1905 (boj dělnictva za všeobecné volební právo), v lednu 1918 (za samostatný národní stát Čechů a Slováků) a v prosinci 1920²⁵, kdy nad celou oblastí bylo vyhlášeno stanné právo, neboť dělníci zde obsadili všechny podniky, nádraží, přádelnu a velkostatky na vesnicích v okolí.

---

²² ŠŤOVÍČEK, Jan: *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: Rada městského národního výboru ve Slaném, 1984, s. 8

²³ <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/1144-pradelna-bavlny-slany-benar>[online].[cit.2019-05-27]

²⁴ ŠŤOVÍČEK, Jan: *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: Rada městského národního výboru ve Slaném, 1984, s. 9

²⁵ KRAJNÍK, Stanislav, POSPÍŠIL, Zdeněk: *Kladensko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1985, s. 166

Během 30. let 20. století se slánský proletariát zapojil i do bojů proti fašismu a na obranu republiky. Léta okupace 1939 – 1945 přinesla obrovské množství obětí z řad obyvatelstva. Potvrzují to nespočetné pomníky i pomníčky po městě i v okolí. Na jaře roku 1945 se ve městě založil revoluční okresní národní výbor a revoluční městský národní výbor, které dne 5. května 1945 přebraly ve městě moc.

Po válce se začíná opět rozvíjet průmysl a zemědělství. Slánsko se tak stává jednou ze stěžejních průmyslových oblastí středních Čech.

Jak už je uvedeno v předešlé části, tradice vzdělání a kulturnosti na Slánsku byla velmi pestrá.

Povšimněme si, že i v několika bezvýznamných obcích působili takoví lidé jako např. Mistr Petr Capo Netovicenus, syn rychtáře Jana Šmejkalů v Netovicích (obec čítající asi 10 čísel, nyní součást města). Je připomínán r. 1608 jako rektor školy kutnohorské, byl mistrem svobodných umění a spisovatelem. S jeho verši se můžeme setkat ve Slaném, v místech, kde kdysi na Slánské horce vyvěral slaný pramen. V klášteře na Strahově je uložen latinsky psaný rukopis (originál básnického spisu) Perigratia. Z něj se můžeme dozvědět mnoho zajímavostí a skutečných událostí o městě Slaný. Není bez pozoruhodnosti, že autor svůj spis věnoval slánskému purkmistru a konšelům jako protihodnotu za vyhotovení „jisté“ listiny. Jaké to však nevíme.²⁶

Se jménem Václava Hájka z Libočan, katolickým knězem, kronikářem písčím česky, ne však zcela věrohodně, se můžeme setkat i v našem regionu, neboť ve 20. letech 16. století působil jako kaplan v nedalekých Zlonicích.²⁷

Ve Slaném rovněž působil jako děkan na konci 16. století Vavřinec Leader Rváčovský, který byl vychovatelem, knězem, spisovatelem – autorem spisu Masopust (1580). Je až s podivem, jak se odvážil ve svém postavení zobrazit mravy tehdejší společnosti.²⁸

Z autorů pozdějších, kteří se zapsali do slánského regionu, nelze zapomenout na rektora slánské školy Pavla Ješína z Bezdězí. Tento humanista totiž v r. 1620 vydal 1. tištěné vydání „Dalimilovy kroniky“ podle 7 rukopisů. Význam tohoto vydání byl o to větší, že podpořil své čtenáře v dobách pro český národ nejtěžších. Ke smůle

---

²⁶ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 9

²⁷ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 177

²⁸ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 106

generací budoucích bylo později vydání spáleno a zachovalo se bohužel pouze několik několik písemných útržků.²⁹

Současníkem Ješínovým byl kněz, spisovatel, člen konsistoře podobojí Jiří Tesák Mošovský, jenž působil jako děkan ve Slaném. Je autorem náboženského spisu *Tonitrua et tempestates*. Je znám též jako autor písní, například *Mnemosynom* – písnička na památku zložená, z roku 1601.³⁰

Výčet autorů 17. století by nebyl úplný, kdybychom zapomněli na dílo slánského kronikáře Václava Kněževského - autora díla s názvem *Paměti mé a mého města* od r. 1578 do r. 1620.³¹

Osmnácté století v našem regionu je zastoupeno osvícenským historikem Gelasiem Dobnerem, vlastním jménem Josefem Felixem Dobnerem. Byl členem piaristického řádu a jeho díla jsou brána jako počátky českého novodobého dějepisectví; psal jenom v jazyce latinském a německém. Podrobně analyzoval Hájkovu Kroniku českou. Realizoval první pokus o soustavné vydávání historických pramenů k českým dějinám, usiloval o vytvoření monografie o počátku křesťanství v Čechách. Jeho spisy se dotýkají i staroslověnské literatury.³²

Devatenácté století, které je všeobecně známo jako století obrození národa v české literatuře, se výrazně projevilo i ve slánském regionu, a to nejen co do kvantity, ale i do kvality.

Setkáváme se zde se jmény, která přerůstají rámec regionální literatury a vstupují již do povědomí celonárodního. Těmito autory jsou například: Jindřich Šimon Baar, Karel Havlíček Borovský, Svatopluk Čech, Karel Scheinpflug, Olga Scheinpflugová, Václav a Václav Vilém Štechovi, Karel Toman, Václav Beneš Třebízský, Karel Alois Vinařický a Jaroslav Vrchlický.

O těchto autorech lze vlastně pochybovat, zda je můžeme počítat mezi autory regionální, neboť sice měli vztah k našemu regionu, jejich některá díla byla životem našeho regionu inspirována či alespoň ovlivněna, ale co se týče významu, daleko přesahují rámec regionu a právem je lze považovat už za hodnotu vyšší, za literaturu celonárodní.

---

²⁹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 105

³⁰ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 112

³¹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 105

³² FORST, Vladimír: *Lexikon české literatury – osobnosti, díla, instituce, A – G, 1. díl*. Praha: Academia 1985, s. 54

Jen stěží bychom mohli začít tuto část někým menším, než je jméno významnějšího slánského rodáka Františka Karla Miltnera (1794 – 1874), který, přestože byl vzděláním právník a filosof, se již od mládí zabýval historií, archeologií a numismatikou.

Ze všeho nejvíce ho avšak zajímala historie rodného města Slaného. Za svůj život nahromadil nepřehledné množství cenného historického materiálu, jímž zčásti rozšířil sbírku Národního muzea v Praze. V jeho činnosti pak pokračovali částečně jeho synové.

Miltner se přátelil s F. Palackým, V. Hankou, J. Jungmannem, K. A. Vinařickým. Často u něho pobývali na Smečně a ve Šternberku, kde byl správcem na panství rodu Martiniců. Všechny je totiž spojovala Miltnerova záliba – ochrana starobylých památek a staveb a podpora všeho, co bylo národu a nauce ku prospěchu.

Je ironií osudu, že velké množství jím nasbíraného cenného historického materiálu nebylo dosud vědecky zpracováno, ale je archivováno.³³

Postavu F. K. Miltnera zpracovala v beletrii Alena Vrbová ve 3. díle své trilogie *Rašení* (1. díl – Když kohout dozpíval. 2. díl – Pod kardinálskou pečetí). V díle se nachází zmínka i o dalších významných osobnostech Slánska – o básníku K. A. Vinařickém, právníku a Havlíčkově obhájci J. V. Fričovi, archeologovi páteru Václavu Krolmusovi a velmi poutavě vypráví o životě tehdejší měšťanské a šlechtické společnosti.

V knize se například také dozvíme, že Miltnerovi rodiče nebyli slánskými starousedlíky, ale že do města se přestěhovali během poloviny 18. století ze Slezska v době, kdy Marie Terezie byla nucena přenechat Slezsko Prusku. Byli to, dle autorčiných poznatků, původem Poláci, přesto však horliví čeští vlastenci, zvláště paní Miltnerová – Františkova maminka, která tak pro syna byla určitě dobrým příkladem.³⁴

Mezi dosud populární slánské rodáky patří spisovatel a národní buditel Karel Alois Vinařický (1803 – 1869). Používal též pseudonym K. V. Slánský. Studoval ve Slaném, v Praze a ve Vídni. Po studiích pracoval zpočátku jako vychovatel (u rodiny Šliků), později se stal knězem a dosáhl hodnosti ceremoniáře u arcibiskupa. Několik

---

³³ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 107

³⁴ VRBOVÁ, Alena: *Rašení, 3. díl trilogie*. Praha: Československý spisovatel, 1988.

let působil též jako farář a děkan na Mělnicku a nakonec jako kanovník na Vyšehradě. Byl taktéž poslancem Říšské rady.

Vinařického básně jsou hodnotné především po stránce formální – obhajoval časomíru (sbírky *Varyto a lyra*, *Sněmy zvířat*).

Byl znám jako tvůrce čítanek pro obecné školy a celé řady didakticky zaměřených básní. Náměty čerpal ve svém rodišti.

Taktéž jeho činnost v oblasti překladatelství je na vysoké úrovni, zejména překlady z Vergilia.

Svémi názory byl panslavistou, celý život snil o vytvoření jediné, nové a společné slovanské řeči.³⁵

Roku 1877 se ve Slaném narodil Rudolf Urbánek, který se stal později profesorem dějepisu a význačným historikem období husitského a vlády Jiřího z Poděbrad.

Nepochybně již v době svého dětství byl ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstal (historická část města), přičemž tento vliv přetrval až do dospělosti.

V průběhu roku 1920 byl jmenován řádně profesorem Masarykovy university v Brně, byl členem ČSAV, předsedou Společnosti Husova muzea, členem redakčních rad několika časopisů, byl uznávaným odborníkem, především v oblasti vojenství.

Zanechal po sobě nepřeberné množství významných publikací a odborných statí a článků k tomuto tématu. Zemřel v roce 1962.³⁶

Nyní věnujme bližší pozornost rodu Scheinpflugových – významné slánské rodině.

Rok 1869 byl rokem, kdy se narodil Karel Scheinpflug. Už v době svých raných studií na slánském gymnáziu trávil mnohé chvíle studiem literatury. Byl dovedným pozorovatelem prostředí, zajímal ho současné dění jak doma, tak i ve světě.

Jeho články, které byly velmi vtipné a projevovaly se v nich snahy o reformy, vycházely v časopisech *Svobodný občan* a *Čas*.

Postavy jeho románů bývají dobře psychologicky vykresleny, zejména v románech *Moře*, *Dítě*, *Smrt a dobrodiní* a v „estetickém“ romanetu *Trhači protěží*.

Ač zajišťoval chod továrny svého otce, byl čilým organizátorem kulturního života ve městě, iniciátorem besed a přednášek osvětového charakteru. Byl vedoucím

---

³⁵ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 113

³⁶ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 114

spolku ochotníků, pro který napsal některé divadelní hry (dramata *Nerah*, *Geysír* nebo komedie *Druhé mládí*, *Pod závojem*).

Po ukončení 1. světové války přispěl k orientaci města v novém politickém životě.

Brzy poté prodává továrnu a odchází do Prahy, kde pracuje jako žurnalista. Píše do *Lidových novin* a *Národních listů*. Spolupracuje na přípravě satirických rozhlasových pořadů, ve které kriticky posuzuje a hodnotí tehdejší svět, věnuje se literatuře.

Umírá r. 1948 zklamán průběhem politického dění.³⁷

Ve vzdělané rodině Scheinpflugových ještě zůstaneme.

Stranou literární činnosti nemohla stát ani Olga Scheinpflugová (1902 – 1968), dcera předešlého.

Od dětství se chtěla vydat na divadelní dráhu, ačkoli ji rodiče, především otec, v tomto úmyslu zbraňovali. Teprve na přimluvu básníka Josefa Svatopluka Machara začala soukromě studovat herectví u Marie Hübnerové.

Zpočátku působila ve Švandově divadle, později ve Vinohradském a již v roce 1929 v divadle Národním. Během svého života vytvořila nespočet krásných rolí, hluboce psychologicky promyšlených a přitom žánrově odlišných. Z děl, v nichž ztvárnila roli, stojí za zmínku například *Smutek sluší Elektře*, *Bílá nemoc* nebo *Romeo a Julie*.³⁸

Rovněž do světa literatury vstupuje poměrně brzy; psala pod pseudonymem Oldřich Linek. Je autorkou románů a divadelních her, erotických básní (*Barevné hádky*, *Tání*). Z románů jsou nejznámější *Pod líčidlem*, *Babiola*, z divadelních her *Madla z cihelny*, *Zabitý*, *Láska není všechno*, *Okénko*. Své zážitky z divadla zpracovala v memoárové knize *Divadelní zápisky*. Další memoárové knihy *Český román*, *Byla jsem na světě* (poslední, shrnuje zde svůj život). Všechna její díla jsou charakteristická vynikající studií postav.³⁹

Jednou z ulic Slaného je ulice, která nese jméno profesora a spisovatele Josefa Laciny (1850 – 1908), který je literárně znám spíše pod pseudonymem Kolda Malínský.

---

³⁷ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 110

³⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/print.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=3672>[online].[cit.19-05-27]

³⁹ *Slánský obzor*, č. 42. Slaný, 1934, s. 15

Působil na slánském gymnáziu 20 let a do povědomí slánského regionu se zapsal jako velmi oblíbený autor drobné beletrie, historických příběhů a veršů.

Mnohé z jeho prací se mají vztah přímo ke Slanému – jako například Paměti královského města Slaného a povídková sbírka Slánské obrázky, dále můžeme jmenovat díla jako Česká kronika a Obecná kronika.

Znamé jsou také jeho články, které vycházely v periodickém tisku - např. Škola ve Slaném, Slaný v porobě, Tmáňský reformátor (kterým byl sedlák Jiří Balcar, popravený roku 1629 v Praze za svou víru spolu s dalšími 22 usedlíky z Tmáně a okolí), Šultysové z Felsdorfu (zde je hrdinou slánský rodák Jan Šultys z Felsdorfu, který skončil svůj život roku 1621 na staroměstském popravišti), O zaniklých osadách v okolí Slaného, Za fortanou kolejní.

Josef Lacina byl znám svým odpovědným přístupem k spisovatelské činnosti. Před každým započatím díla pečlivě studoval v městském archívu a tyto velké odborné znalosti se zrcadlí v jeho literární činnosti. Říká se mu „malý Zikmund Winter“.

Lacina nezůstal stranou divadelní činnosti slánských ochotníků. Je autorem divadelních her – Sultánova smrt, Tatínkovy juchty a parodie na Homérovu báseň, kterou nazval Lidiáda.

Jak je patrné, Lacinu velice zajímala doba reformního hnutí v oblasti Slánska a vyzdvihuje osudy hrdinů, kteří tuto dobu zde prožívají. Lacinovy povídky (bylo jich asi 42) vycházely především časopisecky, a to ve Zlaté Praze a v Květech.⁴⁰

Spolužáky na slánském gymnáziu byli Jaroslav Vrchlický (tehdy ještě Emil Frída) – (1853 – 1912) a Václav Beneš (později zvaný Třebízský). A protože Benešovi Třebízskému se budeme věnovat obsírněji v další části práce, nejprve několik slov o Jaroslavu Vrchlickém.

Města Slaný a Louny se dokonce kdysi dohadovala o tom, komu náleží místo narození takové význačné osobnosti, jakou Vrchlický byl, narodil se prý totiž v kočáře během cesty ze Slaného do Loun.

Ve Slaném manželům Frídovým patřil obchod nacházející se v Soukenické ulici (dnes opatřen pamětní deskou). Bohužel ani jeho bratr Bedřich (překladatel, dramaturg ND), stejně jako Emil, nežil ve Slaném příliš dlouho (rodina často měnila bydliště), aby na nich Slaný zanechal nějaký výraznější vliv.

---

⁴⁰ *Slánský obzor*, č. 42. Slaný, 1934, s. 16

Vrchlický se sice o Slaném několikrát zmiňuje, ale sám doznává, že jeho vzpomínky jsou matné, neboť od svých čtyř let byl na vychování u strýce Antonína Koláře, faráře ve Vepřku u Velvar a v Mlčechvostech.

Po letech se však Vrchlický do Slaného vrací, neboť udržuje přátelské vztahy s Justinou Vondroušovou, učitelkou moderních jazyků. Toto přátelství se zřejmě prolíná do některých Vrchlického lyricky laděných veršů. Jejich korespondence byla uchována v Nových Hradech na Jičínsku.⁴¹

Člen patřící do ruchovské generace Svatopluk Čech (1846 – 1908) pobýval na své advokátské praxi rovněž ve Slaném, a to na dnešním náměstí v domě U Zeleného stromu.

Čechovi se s největší pravděpodobností na Slánsku líbilo. Slánské okolí znal již ze svého dětství (jeho otec byl správcem vranského panství) a Čech v pozdějších letech rád vzpomínal na místa, kde prožil 17 let šťastného dětství a mládí, kde vznikly jeho první verše věnované mamince, vzpomínal na místa dětských her a jinošských toulek, kterým věnoval ne jeden verš ze své rané tvorby.

Vzpomeňme například „Krásnou vyhlídku“, kde často obdivoval panorama Českého středohoří, které nazýval „věncem modrosmavých hor“, či na jeho oblíbenou alej modřínů, kterou chodíval.

Ke klobuckému dvoru se údajně váže děj jeho veršů *Ve stínu lípy* (1879).

Klobucké prostředí (bývalý pivovar) mladého Čecha silně ovlivnilo hned ze dvou důvodů. Jednak sem chodil za svou láskou, a pak na něj velmi působilo prostředí sousedské pospolitosti vesničanů, kteří se scházivali v podvečer pod starou lípou (lípy dosud stojí na dvoře tak jako za Čechova života).

Sám, jak nesčetněkrát vzpomíná, usedal s nimi a okouzleně naslouchal prostým slovům lidu, který se zpovídal z hlubokého citového vztahu k zemi. Nepotřeboval vzletná slova a nadnesené fráze, a přesto jeho vypravování bylo plné upřímnosti a horoucí lásky.

Čechovi se dobře vryly do paměti různé typy vypravěčů a jejich vyprávění. Každý měl svůj vlastní styl a promítal do něj svůj postoj k životu v různých situacích. Líbí se mu zejména komická, ale přitom hrdinská vyprávění krejčíka či starého vysloužilce.⁴²

---

⁴¹ Podle vyprávění potomků pamětníků, kteří docházeli na hodiny k pí. Justině Vondroušové.

⁴² PLAŠIL, Vratislav: *Vraný v historii a současnosti*, I. díl. Vraný: MNV, 1989, s. 54

Čech se neřadí ani hmotně ani vzděláním k prostému lidu, ale projevil v tomto díle soucit s chudými a trpícími. Jsou v něm cítit ohlasy sociálních problémů, ale sám si netroufal hlouběji proniknout do pronikavých rozporů tehdejší vesnice, a proto se jim raději vyhýbal (čtenář cítí, že je tady něco nedořečeného). Některé příběhy jsou teskné, chybí jim autorovo zhodnocení. Čech se spokojuje pouze s tím, že zdůrazňuje hloubku citových prožitků prostého člověka (ovšem celá veršovaná novela je cenná především v pojítku, kterým je básníkův citový vztah ke kraji), který, ač nebyl jeho rodištěm, mu velice přirostl k srdci.⁴³

Na dobu vranského mládí rád vzpomínal i proto, že zde prožil cit nejcennější, a to přátelství – s Janem Trykarem, synem vranského učitele, a Jaroslavem Věšínem, pozdějším dvorním malířem bulharského cara.

S nimi a také se svými bratry Václavem a Vladimírem (byli rovněž literárně činní, ale ne tolik známí jako Svatopluk) založili divadelní kroužek. Vranští divadelní ochotníci zahájili svou činnost Klicperovým Divotvorným kloboukem a odvážně se pustili i do dalších inscenací.

Vranské prostředí – především zámek a přilehlý park – jim v tom skvěle pomáhalo.

Je taktéž třeba říci, že i dnešní době Vraný, ač malé městečko v nejsevernější výspě původního kladenského okresu, překypuje kulturním životem, který by mu mohla závidět mnohá velká města. Za kulturou se sem sjíždějí lidé ze širokého okolí, a já se proto domnívám, že velkou roli zde hrají tradice.

Přenesme se teď ale zpátky do Slaného, Čech zde napsal báseň Adamité. Reagoval tak na tehdejší situaci na politické scéně a filosofické programy, které se ostře střetávaly. K tomu, aby mohl vyjádřit svůj názor, použil historické události z období husitské revoluce = vyhlazení adamitů husity v roce 1421. Adamité byli nejradikálnější husité.

V našem regionu se Svatopluk Čech těší stále velké oblibě, i když už patří především mezi čítankové autory.

Takřka ve středu města, u jeho nejstarší části, od Komenského náměstí směrem ke kostelu sv. Gotharda (v blízkosti kterého se v roce 1798 narodil malíř – krajinář, romantik Josef Navrátil, zemřel roku 1865),⁴⁴ vede ulice Štechova.

---

⁴³ PLAŠIL, Vratislav: *Vraný v historii a současnosti, I. díl*. Vraný: MNV, 1989, s. 55

⁴⁴ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 108

Domy zde mají víceméně starobylý ráz, střechy jsou mnohde patrové, rovněž tak sklepy domů jsou poschod'ové, sahající na levé straně až hluboko pod dnešní náměstí. Ve středověku byly propojeny, což byl výborný způsob ochrany před požárem a proti lupičům.

Václav Štech se narodil roku 1859 na Kladně, ale bytostně byl spjat se Slaným a jeho nejbližším okolím. Nejprve působil jako učitel ve Slaném a poté v nedalekých Pcherách.

V době, kdy začínal být literárně činný (redaktor Slánského obzoru), působil už jako ředitel Vinohradského divadla a později divadla v Brně.

Náměty ke svým povídkám hledal především na Slánsku, původ tak zde vzaly například Koleje, U Tří bláznů, či Kovové ruce.

Václav Štech se výrazně začlenil do kulturního a osvětového dění, kde byl jeho vůdčí osobností. Právě jemu vděčíme za městskou knihovnu, městské muzeum a ochotnický divadelní spolek na vysoké úrovni.

Je autorem několika divadelních her – Žena, Zlatý déšť, Třetí zvonění (většinou vycházejí z maloměstského života nebo historie). Zemřel v roce 1947.⁴⁵

Syn Václava Štecha – Václav Vilém Štech – se narodil v roce 1885 ve Slaném. Vyrůstal v prostředí, které velmi podnítilo jeho vztah k umění a k historii vůbec. Možná právě proto se stal vynikajícím historikem umění a spisovatelem s citlivým přístupem k zobrazovaným událostem.

Ve své knize vzpomínek *V zamlženém zrcadle* s nostalgickou láskou vzpomíná na dětská léta, prožitá ve Slaném a jeho nejbližším okolí. Na dětství vzpomínal jistě rád, méně už asi na roky 1939 – 42, kdy byl vězněn v Buchenwaldu. V roce 1939 mu bylo 54 let.

Věnoval se českému umění ve všech jeho oborech a období, především baroku, napsal kolem šedesáti publikací z dějin a teorie umění.

Organizoval výstavy, přednášel, zapojil se i do osvětové činnosti. Často byl členem porot veřejných uměleckých soutěží (pomníky, stavby, poštovní známky, mince).

Na knihu *V zamlženém zrcadle* navazuje 2. díl *Za plotem domova*, kde seznamuje čtenáře s cizinou (cesta po evropských městech za uměleckými hodnotami).

---

⁴⁵ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 111

Jsem osobně přesvědčená, že V. V. Štech, čestný občan města Slaného, patří mezi nejvýznamnější osobnosti Slánska.

Na počátku 70. let 20. století je televizním pamětníkem dobře znám nezapomenutelným pořadem o historických památkách Prahy. V současné době se nenašel nikdo, kdo by mohl V. V. Štecha následovat, neboť by bylo velmi potřebné populární formou blíže seznámit širokou veřejnost s historickou krásou a bohatstvím Prahy. Domnívám se, že po této stránce naše televize je své výchovné funkci dlužna.

Sté výročí Štechova narození r. 1985 bylo zařazeno mezi výročí UNESCO.

V. V. Štech zemřel v roce 1974 a je pochován na slánském hřbitově.⁴⁶

Jindřich Šimon Baar (1869 – 1925), známý chodský spisovatel, prožil v našem okrese 10 let (1899 – 1909), a to na faře v Klobukách.

V okolí Klobuk se odehrává jeho poslední román Poslední rodu Sedmerova, dále druhý díl románu Poslední soud. V Klobukách také napsal svůj nejslavnější a nejmilejší román z jihu Čech – Jan Cimbura.

Klobučtí obyvatelé dodnes jistě vzpomínají na někdejšího pana faráře. Na zdejší faře se nacházela pamětní síň, vybudovaná jako výraz úcty k autorovi, jeho dílu i lidským vlastnostem.⁴⁷ Bohužel v současné době již fara není udržována.

V klobuckém cukrovaru krátkodobě pracoval slovenský básník Ivan Krasko (1876 – 1958), vlastním jménem ing. Ján Botto ml., autor básnických sbírek Verše a Nox et solitudo.⁴⁸

V nedalekých Kokovicích (dnes již součást střediskových Klobuk) se roku 1877 narodil básník Karel Toman, (vlastním jménem Antonín Bernášek), příslušník generace autorů počátku 20. století.

V jeho díle se sice objevují vzpomínky na domov, ovšem jen sporadicky. Sám byl člověk neklidné krve, věčný nespokojenec a bouřlivák. Rád cestoval (ze svých cest napsal několik fejetonů).

Stýkal se s lidmi nižších společenských vrstev, u nich často hledal inspiraci, neboť se mu zdáli životnějšími a mnohorozměrnějšími než lidé uhlazených společenských vrstev.

Zemřel v roce 1946.⁴⁹

---

46 KÁDNEROVÁ, Jiřina: *Osobnosti středočeského kraje*. Praha: Středočeské krajské kulturní středisko, 1987, s. 120

47 FORST, Vladimír: *Lexikon české literatury – osobnosti, díla, instituce, A – G, 1. díl*. Praha: Academia, 1985, s. 118

48 KOVÁŘÍK, Vladimír: *Literární toulky po Čechách*. Praha: Albatros, 1977, s. 204

Je téměř samozřejmé, že obyvatelstvu slánského regionu a mně osobně též je nad jiné milý třebízský rodák Václav Beneš (1849 – 1884). Prívlastek Třebízský mu přidal Servác Heller v Lumíru, aby ho odlišil od jmenovce Václava Beneše Šumavského.

Václav Beneš Třebízský – prozaik, autor historických povídek a románů s vlasteneckou historickou tematikou, sběratel pověstí ze Slánska, pocházel z rodiny chudého krejčíka, děd i otec byli vlastenecky uvědomělí písmáci. Malý Václav mnoho získal z vyprávění i ze sousedských táček, které oživovaly národní minulost, krajové pověsti a pohádky.

V letech 1862 – 66 chodil do gymnázia ve Slaném, kde jeho spolužákem byl již zmíněný Jaroslav Vrchlický (existuje dobová fotografie, kde jsou oba pozdější literáři zvěčněni – uložena v muzeu ve Slaném).

Další studia absolvoval v Praze, stal se roku 1875 knězem.

Již za studií psal verše pod pseudonymem Václavič nebo Periklid, začal studovat slovanské jazyky (ruština, slovinština, polština), také z těchto jazyků překládal a překlady uveřejnil ve slánském časopise Svobodný občan.

Ve stejném čase se však dostávají první příznaky těžké nemoci, ze které se doléčuje v Třebízi u matky, k níž se po celý život rád vracel. Čím více se objevují náznaky choroby, tím horlivěji Beneš Třebízský pracuje. Působí v Litni u Berouna, v Klecanech u Roztok, cestuje po Čechách, dostává se i do Drážďan – všude trpělivě naslouchá vyprávěním, aby je mohl písemnou formou předat dalším generacím.

Třebízský je typ vlasteneckého kněze – buditele, snažil se povzbudit národní cítění svých čtenářů, vede je k rovnováze, citu a rozumu a k věrnosti lidovým kořenům.

Jeho dílo obsáhlo téměř celou rozlohu národních dějin od nejstarších dob až po rok 1848. Málokdy volil látku z dějin ostatních národů, (snad s výjimkou Ukrajiny – Martin Puškar – a jižních Slovanů – Mara Bočarovna).

Největší pozornost věnoval době husitské a pobělohorské. Krátce před smrtí připravoval sebrané spisy a řadil je podle historické chronologie.

Ač byl katolický kněz, zaujímal k dějinám vlastenecké stanovisko, opíral se o pojetí dějin F. Palackého a stejně jako on, viděl v husitství velké vzepětí národních sil, ve třicetileté válce a v protireformaci tragický zásah do života lidu.

---

⁴⁹ KOVÁŘÍK, Vladimír: *Literární toulky po Čechách*. Praha: Albatros, 1977, s. 205

Prózy Václava Beneše Třebízského jsou založeny na lidovém vypravěčství, historickou látku čerpají z Palackého, Beckovského, aj. nebo z krajových kronik a archívů.

Děj jeho příběhů je lokálně omezen, odehrává se v místech, kde působil, která dobře znal. Zachycuje v nich odezvu velkých dějinných událostí v životě malých celků, vesnic, rodin nebo jednotlivců.

V jeho dílech se objevuje vliv „scottovské“ romantiky, která vnáší do díla Václava Beneše Třebízského prvek nemotivovaných náhod a nevěrohodných stylizací i tajemstvím zahalené postavy.

Teprve po smrti Václava Beneše Třebízského postupně překonávali tuto závislost jeho současníci A. Jirásek a Z. Winter.⁵⁰

Ke Slánsku se vztahuje příběh *Na Slánských stínadlech* (1877), odehrávající se v roce 1642. Hrdinou je Daniel Mistopol, slánský kat. K němu jednoho večera přichází zcela vyčerpán český rytíř Ctibor Žďárský s dcerou Helenou, prchá ze svého panství na Berounsku před cizáckými vojsky. Rytíř ještě té noci umírá. Před smrtí žádá Mistopola, aby Helenu vychoval. Ten přijímá, protože on sám nedávno o dceru přišel.

Helenu chce za milenku získat rychtářský synek Kryštof, ta jej však odmítá. Tato skutečnost spolu s další událostí – Mistopol oběsí tajně zrádce národa (nejmenovaného hraběcího úředníka) – vstupuje do osudově poklidného života Mistopolovy rodiny.

Všichni i se sluhou Barnabášem mají být popraveni. Nejvíce se o to přičiní konšel Brodský, který záviděl katovi peníze a postavení mezi obyvateli města.

V čas popravý přijíždí do města švédský pluk složený z Čechů, vedený plukovníkem Pavlem Kaplířem ze Sulevic. Osvobozují všechny odsouzené a mladý důstojník Otík Doupovec požádá Mistopola o Heleninu ruku. Vzápětí přichází zpráva, že císař uzavřel se Švédy mír a švédská vojska odcházejí ze země. Odchází i český pluk, s Otíkem také Helena, která po cestě umírá.

Vojáci se stávají exulanty, už nikdy se nevrátí domů, do Čech, nacházejí smrt v bojích po Evropě.

I v druhém příběhu s názvem *Gothardův dolík* (1874) je hrdinou kat, tentokrát skutečná historická postava Jana Mydláře.

---

⁵⁰ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 99

Ten po popravě českých pánů odchází do ústraní a roku 1639 se dostává do doliny poblíž Bilichova, zvané Gothard. Tak se začne také od té doby nazývat. Místní lidé netuší, kdo vlastně je, snad jen týnecký konšel Klimeš má jisté pochybnosti.

Zuří třicetiletá válka, Švédové plení zemi a Gothard pomáhá obyvatelům, před blížícím se drancováním je ukrývá v dolině.

Požár hrozí i v nedalekém Týnci, Gothard si oblékne katovské roucho a vezme meč, cestou získá dopis od Čechů, sloužících pod Švédy, podepsaný Pavlem Kaplípřem ze Sulevic a doufá, že Švédové nic neztratili ze své pověrčivosti. Lid se ukryl v lese.

Jakmile přijeli Švédové do města, postavil se jim kat do cesty, ti ze strachu skutečně jen projeli, ani dopis nechtěli a Týnec byl zachráněn.

Jednoho dne našli lidé v dolině mrtvého muže v katovském obleku, poznali v něm Gotharda a dozvěděli se, kdo to skutečně byl.

Za to, že tolika lidem pomohl, vypravili mu velký pohřeb. Jeho věrný pes pak u jeho hrobu pošel.

Třebízského vyprávění je velmi poutavé, používá některých dobových výrazů pro dokreslení atmosféry.

Z lidových pověstí a pohádek proniká do jeho próz, vedle vypravěčského stylu, zejména pojetí osudovosti jako odvěkého zákona, symbolizovaného přírodním děním a přinášejícím třeba po staletí trest za viny spáchané kdysi předky. Tento moment je, stejně jako tragické dějinné události, zdrojem silně elegického tónu podstatné části spisovatelských próz a jejich dějových zvratů. Z díla vyzařuje cit, baladičnost; vystupují v nich idealizované dívčí postavy, zvláště v milostných vztazích, které ve většině případů končí tragicky.

V dějinách Slánského regionu mají své místo kdysi hojně navštěvované lázně Šternberk – Bílý Aujezdec.

Staly se dostaveníčkem mnoha českých literátů a politiků, z nichž jmenujme F. Palackého a jeho zetě dr. Františka Ladislava Riegra, J. Jungmanna, V. Hanku, K. A. Vinařického a v neposlední řadě též K. Havlíčka Borovského, pro něhož se staly takřka místem posledním.

Významní literáti nejezdili do Bílého Aujezdce jen načerpat ztracené zdraví pitím zdejší železité vody, ale především zde probíhala různá společenská setkání, pro která byly lázně jako stvořeny svou polohou blízko Prahy.

Nemoc K. Havlíčka Borovského zde již otevřeně propukla a v roce 1856 krátce po odjezdu z lázní v Praze zemřel. Havlíček Borovský – silně nemocen už nemohl žádné své dílo umístit do zdejších lázní. Na domě, ve kterém pobýval, je umístěna pamětní deska. O Havlíčkově pobytu se zachovala korespondence.

Zcela jistě by výčet literárních osobností a dalších umělců mohl být obsáhlejší. Není však úkolem této diplomové práce encyklopedicky seřadit všechny více či méně známé literáty, kteří zde působili a větší či menší měrou se podíleli na jeho literárním odkazu.

Soustředila jsem se pouze na autory významnější, kteří výrazně vstoupili do povědomí slánských občanů a jejich díla přerostla regionální rámeček.

2.2 Velvary, Velvarsko a literatura

Rovněž Velvary, stejně jako Slaný, ležely na staré obchodní cestě z Německa do Prahy. Dokladem toho je nález hrobu bohatého cizince se šperky, nádobami i s několika otroky.⁵¹

Velvary byly původně jen tři formanské hospody, kolem nich vyrůstala obydlí s dílničkami řemeslníků, kteří byli ku pomoci projíždějícím obchodníkům. Tak vznikla původní osada zvaná Malovary.⁵²

Nejstarším záznam je z roku 1282, kdy území patřilo vyšehradské kapitule, později též část půdy náležela králi, neboť Karel IV. povýšil Velvary na městečko poddané purkrabství Pražského hradu.⁵³

V roce 1482 byly Velvary povýšeny na město s vysokými privilegii, jež převyšovala i města královská.

Díky obchodu Velvary velice bohatly.

Roku 1616 zde byl dokončen poslední protestantský kostel v Čechách před třicetiletou válkou, který se zachoval do dnešní doby; jde o krásnou renesanční stavbu kostela sv. Jiří. V té době byly Velvary plně protestanské, chtěl-li být katolík přijat za měšťana, musel se nejprve zřici katolické víry.⁵⁴

Opakem bylo období pobělohorské, všichni kališníci, kteří se nezřekli, museli odejít do vyhnanství. V této době utrpěly Velvary několik požárů, stejně jako ve Slaném, se o největší postaral švédský generál Banner.

Přes všechny útrapy se dochovaly z těchto krutých let i některé památky; jde například o sochu Panny Marie z roku 1716 a budovu radnice z roku 1724.

Zásluhou silnice Praha – Litoměřice začaly Velvary opět vzkvétat do původního bohatství, i když tato stavba poničila, nebo téměř zničila veškeré cenné historické stavby, například tři ze čtyř bran opevnění města.

---

⁵¹ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 154

⁵² ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 156

⁵³ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 156

⁵⁴ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 162

Snad každý zná pověst o velvarkých konšelech, kteří měli poslat do Prahy vejce na stavbu slavného Karlova mostu, aby jeho pilíře byly pevné. Ze strachu, že se vejce rozbijí po cestě, dali je pro jistotu uvařit natvrdo.⁵⁵

Méně už je známá pověst o vzniku písně O, Velvary. Ta vypráví, že do města přijel roku 1592 Jáchym z Bílé, ubytoval se v Panské hospodě a ráno, při odjezdu, pohřešil bedničku s tisíci tolary. Bedničku našli, ale prázdnou. Jáchym žaloval Jiřího z Nápravy, majitele hospody, tento spor se vlekl deset let, oba aktéři během té doby zemřeli, ale soudili se jejich dědicové. V roce 1601 vyhrál spor Jetřich z Bílé a připadla mu jako náhrada též hospoda, ale vdova po Nápravovi se odvolala k apelačnímu soudu, který v roce 1602 rozhodl v její prospěch. V témž roce hospodu prodala velvarkým konšelům a ti v ní umístili radnici.⁵⁶

Dala-li tato událost skutečně základ zmíněné písni, nevíme, ale leckterá národní píseň obsahuje zrnko historické pravdy.

Ve městě se nacházely a nacházejí některé firmy strojírenského a chemického průmyslu. Stával zde i pivovar, ale nezískal zvučné jméno, a výroba byla proto zrušena.

Největšího rozmachu dosahují Velvary po druhé světové válce – stávající se centrem severovýchodní části původního kladenského okresu.

Kulturní tradice velvarkého regionu je bohatá, i když ne do té míry jako Slánska. Ať již vzpomeneme spisovatelku Bertu Mühlsteinovou (1841 – 1887), horlivou bojovnici za práva žen. Její spisy – básně, povídky i romány s oblibou čítávaly především ženy a dívky.⁵⁷

Bylo by chybou nevzpomenout na velvarkého katechetu Františka Vacka (1858 – 1940), který je autorem díla Paměti Velvar, Vacek je též autorem studie Z dějin města Slaného.⁵⁸

Literárním činitelem, snad nejznámějším, je velvarký rodák Ferdinand Stiebitz (1894 – 1961), profesor klasické filologie a překladatel z řečtiny a latiny. Je autorem Stručných dějin Řecka a Říma.⁵⁹

---

⁵⁵ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 161

⁵⁶ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 164

⁵⁷ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 174

⁵⁸ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 174

⁵⁹ PROCHÁZKA, Vladimír: *Příruční slovník naučný*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 242

Redaktor časopisu *Volné směry* Václav M. Nebeský (1889 – 1954) je rovněž velvarským rodákem. Veřejnosti je však znám jako kritik výtvarného umění.⁶⁰

Mezi známé hudební rodiny, především z Čech, patřila rodina Koželuhů z Velvar, z nich především Leopold Antonín Koželuh (1759 – 1818) se vyznamenal u vídeňského císařského dvora. Byl Mozartův současník a po Mozartově smrti se stal císařským skladatelem a kapelníkem filharmonie. Rovněž jeho děti projevily hudební nadání a pokračovaly v otcově díle.

Bratranec Leopoldův Jan Antonín Koželuh (1783 – 1814) proslul jako skladatel i kapelník při kostele Křížovníků v Praze.⁶¹

Při výčtu slavných osobností Velvarska nelze opomenout Rudolfa Čermáka (1867 – 1931), lékaře, který se svým bratrem Josefem zasvětili život podrobnému bádání o nejdůležitějších úsecích velvarské historie.⁶²

Část svého díla tvořil ve Velvarech malíř Jiří Kars (1880 - 1945), stálá expozice jeho obrazů se nachází v městském muzeu.⁶³

Z obcí, nacházejících se v okolí, si připomeneme střediskový městys Sazenou, který je rodištěm operního pěvce Josefa Lva, narozeného roku 1832, přítele Jana Nerudy, se kterým bydlel ve stejném domě. Neruda o tom píše v úvodním fejetonu souboru *Žerty, hravé i dravé*.

Josef Lev byl barytonistou s výbornou virtuózní technikou. Bedřich Smetana pro něho například napsal role Přemysla v *Libuši*, Kaliny v *Tajemství* a Voka v *Čertově stěně*. Josef Lev zemřel roku 1898.⁶⁴

V nedaleké Loucké se narodil malíř Antonín Hudeček (1872 – 1941), který byl žákem Pirnera a Brožíka. V úvodním období své tvorby se věnoval figurálním kompozicím se sociální tematikou. Později se přidal k první krajinářské škole Julia Mařáka, jejímž vůdčím typem byl Antonín Slavíček.

Hudeček svým osobitým snivým lyrismem a vyhraněnými motivy (lesů, moří, potoků a rybníků) se stal spoluzakladatelem moderní české impresionistické krajinomalby.⁶⁵

---

⁶⁰ PROCHÁZKA, Vladimír: *Příruční slovník naučný*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 242

⁶¹ ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 174

⁶² ŠPECINGER, Otakar: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, s. 174

⁶³ ROHLÍK, Jiří, UZEL, Karel: *Mělnicko – Slánsko, soubor turistických map s výkladem*. Praha: 1986, s. C-4

⁶⁴ PROCHÁZKA, Vladimír: *Příruční slovník naučný*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 242

2.3 Kulturně-historický místopis oblasti

Pro doplnění poznatků o slánsko-velvarském regionu uvádím kulturně historický místopis a přehled zajímavostí v oblasti. Obce jsou seřazeny abecedně.

Nedaleko obce Bilichov se nachází dolina jménem Gothard, kde se scházeli čeští bratři k tajným shromážděním a modlitbám. Není divu, neboť je to místo velice dobře ukryté před zraky lidí, a tak si je prý jako útočiště pro své poslední dny vybral staroměstský kat Jan Mydlář, který také přijal jméno Gothard. Podle vyprávění Václava Beneše Třebízského v povídce s názvem Gothardův dolík (1874) zde žil v polovině 17. století a pomáhal lidem, kteří trpěli v průběhu třicetileté války.⁶⁶

Pěkný, ale dnes bohužel nepřístupný, zámek s parkem s kostelíkem mají Blahotice. Nedaleko se narodil básník – samouk Josef Bohuslav Líman, který byl původně ranhojičem. Líman se pokoušel i o několik překladů z latiny.⁶⁷

Zachovalý zámek stojí také v Budenicích, je v současné době využit jako ústav sociální péče pro mládež. Směrem ke Zlonicím byl mezi lety 1680 a 1682 postaven barokní poutní kostel sv. Isidora a v jeho blízkosti v letech 1836 – 41 klasicistní hrobka hrabat Kinských, kteří byli posledními majiteli zámku.⁶⁸

Poblíž kostela v Hořešovicích stojí dřevěná zvonice, která je kryta šindelem. Ve zvonici jsou umístěny dva památné zvony.⁶⁹ O vsi se zmiňuje Václav Beneš Třebízský v románu *Bludné duše* a v povídce *Hořešovský vladyka*.

V letech 1830 – 59 stávala v blízkosti obce Jemníky chemická továrna, první svého druhu v Čechách a v bývalém Rakousku. Mezi poli je vidět tzv. „menhir“ z hrubozrnného pískovce, jehož původ se klade do hlubokého dávnověku.⁷⁰

V obci Klobuky, která své jméno získala s největší pravděpodobností od kdysi četných klobouků, tzv. osamělých kamenů – monolitů, z nichž zbyl dnes nedaleko obce jediný, přes tři metry vysoký Zkamenělý pastýř nebo Kamenný muž. Pověst vypráví, že se každoročně přibližuje o špendlíkovou hlavičku ke klobuckému kostelu při poledním zvonění. Až jej dosáhne, bude prý konec světa. Doufejme, že je to jen

---

⁶⁵ PROCHÁZKA, Vladimír: *Příruční slovník naučný*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 168

⁶⁶ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 140

⁶⁷ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 140

⁶⁸ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 142

⁶⁹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 146

⁷⁰ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 149

pověst. Existuje však vícero variant pověsti. Při zazvonění v Kokovicích se má totiž kamenný pastýř o stejnou délku přiblížit ke kokovickému kostelu. Z toho lze usoudit, že konec světa nikdy nenastane.

V okolí obce jsou pak četné archeologické nálezy, svědčící o dávnověkém osídlení.

Během léta roku 1923 se zde konala slavnost otevření nové sokolovny a odhalení desky Jana Malypetra (zdejšího cvičitele). Přítomen byl také prezident Tomáš Garrigue Masaryk, jehož jméno přijala později otevřená mateřská škola.⁷¹ Zmínit se můžeme také o Jindřichu Šimonu Baarovi, který zde v letech 1899 – 1909 působil jako farář, dále básníka – symbolistu Ivana Kraska, který zde jako inženýr pracoval v cukrovaru.

Za zmínku také stojí skupina lip, ke kterým se, (alespoň podle některých pramenů), váží verše Svatopluka Čecha „Ve stínu lípy“.

Četné archeologické nálezy z doby bronzové - knovízské kultury (11. - 8. století př. n. l.) se stopami po lidojedství byly nalezeny v Knovízi.

Na východ od obce je skalní útvar zvaný „Husova kazatelna“, ze které podle pověstí prý Hus kázal.⁷²

V příběhu Pan Odolan Pětipeský (1881) se Václav Beneš Třebízský v roce 1881 zmiňuje o obci Kutrovice, kde se narodil autor mnoha zajímavých cestopisů Antonín Výšek, který dlouhodobě pracoval v Itálii a zájem též projevoval o památky slovanských osad ve Štýrsku.⁷³

Dnes již součást Slaného tvoří Kvíc, bývalá osada, kde v roce 1664 nechal Bernard Ignác Martinic postavit Boží hrob s poustevnou (kopie hrobu v Jeruzalému). Byla to v pořadí třetí stavba (po františkánském klášteře a piaristické koleji), kterou se příslušník tohoto rodu přičinil o umělecké a kulturní povznesení města.⁷⁴

Další dřevěná zvonice stojí v Kvílicích, místě posledního odpočinku rodičů Václava Beneše Třebízského, který se také o Kvílicích zmiňuje ve svém příběhu Pan Odolan Pětipeský (1881). Podle tohoto rodu – Pětipeských z Chýš – se jeden zvon nazývá v dalším vyprávění – Ze zapomenutých pamětí (1880).⁷⁵

---

⁷¹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 149

⁷² HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 151

⁷³ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 152

⁷⁴ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 153

⁷⁵ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 154

Na statku číslo tři uprostřed obce Ledce je vzácný reliéf, bez blíže neurčeného data vzniku, s názvem „Pohřbení Krista“.⁷⁶

Nedaleko Ledců bývaly lázně Šternberk. Léčil se zde také K. Havlíček Borovský, ale lázně mu již bohužel nedokázaly navrátit zdraví, které po příjezdu z Brixenu pozbyl.

Snad z dob napoleonských válek, které se těmito místy přehnaly, pochází kostnice u kostelíka se třemi zvony v Lukově, nejsevernější obci kladenského okresu.⁷⁷

Nedaleko Luníkova odkryl přítel F. K. Miltnera páter Václav Krolmus vzácné pohanské pohřebiště.⁷⁸

Také Neprobylice se mohou pyšnit dřevěnou zvonící a zvláště pak zvonem, který je ukázkou zvonařského umění mistra Brikcího z Cymperka. Ve zdech ovčína je možné spatřit pozůstatky bývalé zemanské tvrze.⁷⁹

V roce 1827 byl od rybníka v Blahoticích převezen „Sloup vinařů a rybářů“ do remízku nad osadou Ovčáry, která je dnes součástí Slaného. Je to důkaz o pěstování vinné révy a chovu ryb ve zdejších kraji.⁸⁰

V Pálči roku 1368 spatřil světlo světa smutně proslulý Štěpán z Pálče. Byl to Mistr pražské univerzity, děkan její teologické fakulty, zprvu přítel a přívrženec Jana Husa, později jeho urputný nepřítel a žalobce před sněmem v Kostnici.⁸¹ O „přátelství“ Jana Husa a Štěpána z Pálče píše Václav Beneš Třebízský v povídce Dva přátelé (1883).

Nejlépe udržovaná dřevěná zvonice v oblasti stojí v Přelíci, visí v ní dva zvony a na jednom z nich je vyrytý český nápis pocházející z roku 1386.⁸²

Rod Martiniců měl centrum svého panství na Smečně, kde mu patřil zámek s rozlehlým parkem, v němž se dnes nachází domov pro seniory.

Členové rodu byli vírou katolíci, kteří se po bitvě na Bílé hoře přiživovali na konfiskacích majetků po exulantech z města a přilehlého okolí. Mělo to prý být

---

⁷⁶ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 155

⁷⁷ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 159

⁷⁸ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 159

⁷⁹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 160

⁸⁰ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 162

⁸¹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 162

⁸² HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 164

částečně odčinění za násilí spáchané na Jaroslavu Bořitovi z Martinic, který byl roku 1618 svržen z okna Pražského hradu v průběhu druhé pražské defenestrace. V té době bylo jejich panství velmi rozsáhlé a bohaté.

Mezi lety 1823 – 25 navštívil zdejší archív František Palacký za doprovodu svého přítele a správce panství F. K. Miltnera.⁸³

Roku 1920 poctil město návštěvou prezident T. G. Masaryk, který tudy projížděl na své letní sídlo na zámku v Lánech.

O Smečně (dříve Muncifaji) psal ve svých dílech hlavně Václav Beneš Třebízský, například v románě *Bludné duše*, ale i v kratších povídkách, například *Na slánských stínadlech* (1877).

O městu Smečně a okolí se zmiňuje také F. K. Miltner, který zde pobýval většinu svého života, jde především o zprávy o archeologických nálezech.

Roku 1664 byla postavena v lese v blízkosti Šlapanic svatoizidorská „studně“ pro zajištění dostatku vody v okolních obcích. Obec spolu s Jarpicemi a Budenicemi mají vlastní monografii, kterou v roce 1911 napsal František Komárek a nazval ji *Paměti farní osady budenické*.⁸⁴

Již výše uvedený sedlák Jiří Balcar, který byl v roce 1629 odsouzen a s'tat pro svou víru, pocházel z obce Tmář.

V této obci se podle některých pramenů narodil slavný virtuos na harfu Jan Křtitel Krumpolz. Působil také v Paříži a sestavil první pedálovou harfu.⁸⁵ Některé prameny uvádějí jako rodiště Šlapánice nebo Zlonice.

Velice pěkně udržovaný skanzen můžeme navštívit v Třebízi, kde se narodil Václav Beneš Třebízský. Jeho rodný domek je součástí prohlídky skanzenu. Na skalách nad obcí stojí spisovatelův pomník, dílo sochaře Františka Hergessela.⁸⁶

Třebusice je obec původu prastarého, její název je odvozen z kmene treb-třeba, což znamená oběť, neboť původní osadníci byli strážci posvátných návrší, kde se pohanským bohům přinášely oběti (odtud též název Třebíz, Třebichovice, které se v lokalitě též nacházejí).

---

⁸³ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 167

⁸⁴ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 171

⁸⁵ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 172

⁸⁶ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 173

V okolí vsi byly učiněny četné archeologické nálezy z doby pohanské, též nález vzácných římských mincí.⁸⁷

Narodil se zde malíř Josef Švandrlík (1866 – 1917), který působil v Itálii. Zemřel v Terstu. Jeho potomci dosud žijí a vlastní jeho překrásné obrazy – krajinomalby.

Podle pověsti stával v Týnci (Týnici) zemanský statek sv. Ludmily, odkud údajně navštěvoval sv. Václav školu na Budči. Po cestě chodíval kolem studánky nazývané pramen Svatováclavský s výbornou a zdravou železitou vodou.⁸⁸

Nedaleká Budeč – středisko kmene Čechů a sídlo přemyslovských vládců v průběhu 9. a 10. století našeho letopočtu, dnes nabízí návštěvu rotundy z konce 10. století. Dále zde byly zkoumány násypné valy, pohřebiště a pozůstatky druhého kostela. V těsné blízkosti se nachází hřbitov, který je místem posledního odpočinku Karla Slavoje Amerlinga, lékaře, pedagoga, přírodovědce a kulturního pracovníka, který v letech 1839 – 1848 budoval avantgardně koncipované školské učiliště „Budeč“ - vlastní soukromý vzdělávací ústav. K. S. Amerling název spojoval právě s legendární přemyslovskou školou na Budči.

Dřevěná zvonice z roku 1712 stojí dodnes v Tuřanech, zmiňuje se o ní ve svých povídkách Václav Beneš Třebízský, například Tuřany (1874), Pan Odolan Pětipeský (1881).⁸⁹

V srpnu 1813 se v blízkosti obce Vraný konala velká vojenská přehlídka za přítomnosti rakouského císaře Františka I., ruského cara Alexandra I. a pruského krále Fridricha Viléma III.⁹⁰

Roku 1859 se zde narodil malíř Jaroslav Věšín, se kterým Svatopluk Čech založil místní ochotnický spolek. Věšín odchází později do Bulharska, kde se stává dvorním malířem cara. Zakládá Bulharskou akademii výtvarného umění. Zemřel v r. 1915 v Sofii.⁹¹

V obci je též opravený zámek s parkem, který dnes slouží jako ústav sociální péče.

Překrásný barokní kostel, dílo Kiliána Ignáce Dientzenhofera, vévodí obci Zlonice.

---

⁸⁷ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 174

⁸⁸ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 174

⁸⁹ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 172

⁹⁰ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 176

⁹¹ PLAŠIL, Vratislav: *Vraný v historii a současnosti, I. díl*. Vraný: MNV, 1989, s. 50

V letech 1854 – 1856 se zde hudebním základům u varhaníka Antonína Liehmana učil Antonín Dvořák, který se původně měl vyučit řezníkem ve zdejší hospodě. V roce 1805 byla vydána monografie obce.⁹²

Spona a jiné vzácné předměty byly nalezeny při archeologických výzkumech v okolí Želenic, kde se nachází další z dřevěných zvonů, je šestiboká a má dva zvony.⁹³

Archeologické nálezy typu únětického byly vykopány v blízkém okolí obce Žižice. Na dnešní návsi byly objeveny základy staré budovy neidentifikovatelného původu.

Na počátku 20. století měly Žižice pěkné přírodní divadlo, které dnes již neexistuje.⁹⁴

Jistě bychom mohli pokračovat v místopise dalších již zapomenutých a zcela zaniklých pamětihodností našeho regionu. Tyto jsem považovala za nejzajímavější, doporučuji je navštívit.

---

⁹² HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 178

⁹³ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 179

⁹⁴ HULINSKÝ, Jindřich: *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928, s. 179

3 Možnost využití poznatků o regionální literatuře ve školské praxi

Tabulka 1: RVP ZV⁹⁵

Klíčové kompetence:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základní vzdělávání = Kompetence k učení = samostatně si vybírá podstatné informace, které musí zpracovat a následně je aplikuje i do praktického života 2. Základní vzdělávání = Kompetence sociální a personální = aktivně se zapojuje do práce ve skupině, analyzuje problémy a snaží se je v rámci týmu vyřešit, respektuje názory druhých 3. Základní vzdělávání = Kompetence komunikativní = dokáže formulovat hlavní myšlenky, rozumí různým typům textů, hlasovému projevu a obrazového materiálu 4. Základní vzdělávání = Kompetence k řešení problémů = rozpoznává problémové situace a přistupuje k nim v rámci svých možností, analyzuje problémovou situaci z různých úhlů pohledu
Očekávaný výstup:	1. Základní vzdělávání = Český jazyk a literatura
Mezioborové přesahy a vazby:	Dějepis, český jazyk a literatura, zeměpis
Průřezová témata:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základní vzdělávání = Osobnostní a sociální výchova = spolupráce ve skupině 2. Základní vzdělávání = Mediální výchova = rozvoj komunikačních schopností
Organizace řízení učební činnosti:	Skupinová, individuální
Organizace prostorová:	Exkurze
Nutné pomůcky:	Psací potřeby, zařízení pro pořízení fotografie/video, dataprojektor, notebook/počítač
Klíčová slova:	Český jazyk a literatura, skupinová práce, regionální literatura

Náplní exkurze je propojení terénní výuky a schopnosti práce ve skupině. Výkladové metody pomohou rozlišovat podstatné informace od těch méně

⁹⁵ RVP ZV 2017. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/> [online]. [cit. 2019-06-02]

podstatných a mají žáky naučit promítat tyto nově nabyté dovednosti do praktického života. Práce ve skupině pomůže prohloubit komunikační dovednosti.

Žáci jsou rozděleni do tříčlenných skupin, kde každá skupina bude mít svůj pracovní list, který budou po dobu celé exkurze vyplňovat. Po skončení exkurze budou prezentovat své výsledky za pomoci prezentace vytvořené v PowerPointu. Díky této interpretaci získaných výsledků, jsou schopni žáci začlenit fotografie, které budou v rámci exkurze pořizovat. V rámci prezentace budou žáci povinni vytvořit cca minutový spot, který by měl představovat jejich výsledky šetření.

Druhou částí výstupu bude sebereflexe skupin, kdy se každá skupina posadí na předem připravené židle, které budou umístěny do kruhu; budou hodnotit svůj přístup k práci ve skupině. Jedná se o jednoduchou metodu, která by měla pomoci žákům utužit kolektiv a naučit se přijímat kritiku i pochvalu.

3.1 Návaznost na RVP ZV

Exkurze rozvíjí cíle OSV a MEV a českého jazyka a literatury. Přesah je do dějepisu a zeměpisu.

1. BLOK = Po stopách kulturních velikánů

Připravené pracovní listy budou obsahovat útržky z děl slavných osobností, které se ve Slaném a jeho okolí vyskytovaly a zanechaly zde své stopy. Žáci musí tyto listy vyplnit společně ve své skupině, za pomoci výkladu v muzeu, výkladu učitele a dalších edukačních činností v rámci exkurze.

2. BLOK = Ve stínu Václava Beneše Třebízského

Tento blok je věnován převážně Václavu Benešovi Třebízskému, který má v obci Třebíz rodný dům a pomník. Dále je také část věnována Svatopluku Čechovi, který v obci Klobuky sedával pod starou lípou v bývalém areálu pivovaru a traduje se, že zde načerpal inspiraci k sepsání básnického díla „Ve stínu lípy“.

3.2 Přípravná fáze exkurze

Tato část se zaměřuje na samou přípravu úvodní hodiny, která by měla předcházet samé exkurzi. Úvodní hodina je zaměřena na organizační záležitosti a na základní informace o lokalitě exkurze. Ve třídě by měl proběhnout brainstorming, který by měl učiteli napovědět, jak jsou žáci s tématem exkurze seznámeni. Příprava pedagoga je v tomto kroku důležitá, protože bude napovídat žákům, kteří zpracují všechny znalosti. V rámci této přípravy by mělo být také věnováno aspoň 30 minut stěžejním autorům, kteří budou zmíněni během exkurze. Během exkurze bude celý program záviset na schopnosti pedagoga udržet pozornost žáků, proto by měl na úvodní hodině probrat základní znalosti, které budou žáci využívat při vyplňování pracovních listů. Tato exkurze se jeví spíše jako opakovací, protože je primárně určena pro děti 9. ročníku. Pracovní listy jsou tedy koncipovány tak, aby nad nimi skupina musela debatovat a rozhodovat se za pomoci komunikačních dovedností.

Tabulka 2 Příprava exkurze

Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Ročník:	9. ročník
Cíl:	poznat regionální osobnosti
	prohloubit znalosti o Slánsku
	prohloubit znalosti o Svatopluku Čechovi
Metoda výuky:	brainstorming + doplňující výklad
Pomůcky:	psací potřeby, tabule
Obsah výkladu:	region Slánsko
	Svatopluk Čech (život a dílo)
	Mistr Petr Capo Netovicenus (zběžně)
	archeologické nálezy v okolí Slaného
Další informace:	rozdání informačních archů k exkurzi a souhlasu rodičů (viz příloha 1)

Žáci jsou také seznámeni s formou vyplňování přiložených pracovních listů a také jsou rozděleni již na úvodní hodině do tříčlenných skupin.

3.2.1 Příprava pedagoga

Příprava této exkurze je pro pedagogického pracovníka velice důležitou částí. Pedagogický pracovník přednáší různorodý výklad, který je zaměřen jak na znalosti literatury, tak na znalost dějepisu, zeměpisu, případě stavebních slohů. Důležitým předpokladem je také vytvoření pracovních listů, které jsou rozdány první den.

Také orientace v mapě a znalost lokálního místopisu je v rámci této exkurze důležitá, protože přejezdy z určených lokalit budou uskutečněny autobusem, který bude k dispozici po celou dobu exkurze. Tím, že oblast je mi dobře známa, není v tomto požadavku problém.

Samozřejmě musí pedagogický pracovník brát v potaz koncepci výuky a postavení školního vzdělávacího systému dané školy, která exkurzi pořádá. Tato exkurze přináší provázanost několika předmětů, které si žáci nenásilnou formou osvojí. Důraz této exkurze je kladen také na schopnost rozlišovat potřebné informace, které žáci vyplňují do pracovních listů, proto je důležité, aby pedagogický pracovník disponoval schopnostmi poutavého výkladu právě s důrazem na potřebné informace.

Cílem této exkurze by mělo být:

- získat nové informace vztahující se k regionálním autorům
- schopnost rozlišovat potřebné informace
- schopnost práce ve skupině
- uvědomění si přesahu předmětů

Vyhodnocením této exkurze bude také odevzdání vyplněných pracovních listů, které žáci obdrží po příchodu do školy. Pedagog již na této hodině žáky seznámí se stylem vyplňování pracovních listů. Přiblíží jim, jaký styl otázek se v pracovních listech objevují (otevřené/uzavřené).

Dalším krokem je seznámení s vytvořením prezentace, která bude výstupem z této exkurze. Styl a formální náležitosti jsou ponechány na domluvě členů každé skupiny žáků. Prezentace by však měly po obsahové stránce odrážet trasu celé exkurze a zaujetí žáků místy, které v rámci této exkurze navštívili. Pedagog by měl také žáky upozornit, že v prezentaci budou využívat vlastní fotografický materiál, který pořídí v rámci exkurze. Pedagog vždy upozorní, kdy mají žáci využít záznamového zařízení.

Dalším požadavkem na žáky bude vytvoření cca minutového videa (spotu), které by mělo odrážet klima celé exkurze z pohledu žáků v každé skupině. Tento úkol bude

trochu náročnější, proto pedagog avizuje již na úvodní hodině, aby si žáci stáhli program pro vytvoření videa. Pokud nebude ve skupině nikdo z žáků schopen vytvořit toto video, lze využít pomoci pedagoga, avšak musí být žáci na tuto možnost upozorněni.

3.2.2 Příprava žáka

Od žáků je vyžadována přítomnost na všech fázích exkurze, tedy na úvodní i závěrečné hodině a pak také na samé exkurzi. Na úvodní hodině budou mít žáci prostor pro dotazy, proto budou zodpovězeny všechny nesrovnalosti. Na základě uvážení pedagoga se rozdělí do tříčlenných skupin a domluví se na podrobnostech vyplývajících z povinností na exkurzi (elektronické zařízení pro mediální záznam, vytvoření spotu, prezentace...).

Žáci dostanou pracovní listy vytištěné pedagogem. Musí však mít jedno schopné elektronické zařízení pro mediální záznam do skupiny (fotografie, video). V rámci závěrečné hodiny je každá skupina povinna přednést své výsledky, prezentaci a minutový spot.

Žáci budou blíže seznámeni s průběhem a tématy, probíraných v rámci exkurze. Dále jsou také žákům rozdány listy pro rodiče k vyplnění. **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**

3.3 Návrh exkurze

Exkurze je dle mého názoru vhodným začleněním do monotónního výkladu učiva. Exkurze jakožto vyučovací metoda je stále oblíbenou formou, zejména proto, že jsou zkušenosti získávány sensorovými orgány. Žáci jsou inspirováni vizuálními a smyslovými zkušenostmi, aby zlepšili své znalosti. V období raného dětství existují obrovské možnosti, jak motivovat děti, aby získaly nové zkušenosti prostřednictvím exkurzí povětšinou zařazených do učebního plánu každé školní instituce. Jako exkurzi můžeme nazvat také výlet nebo prohlídku. Žáci mají možnost zažít „skutečný život“ mimo vyučování se svými učiteli a vrstevníky. Žáci také mohou pozorovat sociální systémy a různé role, jako je požární a policejní ochrana, řízení dopravy, bankovníctví, nakupování a další relativní systémy pro snadnější pochopení. Exkurze také poskytují žákům zkušenosti z „první ruky“ a další rozvoj v jazyce a gramotnosti, získávají novou slovní zásobu a dovednosti při řešení problémů. Zapojení rodičů a příbuzných členů rodiny může děti namotivovat k tomu, aby měli k této edukační metodě vřelý vztah, proto je i v tomto případě důležité zázemí žáka⁹⁶.

Exkurze je zaměřena na Slánsko, jež není nejvyhledávanějším turistickým cílem České republiky, ale je spojováno s mnoha slavnými osobnostmi.

Exkurze je rozdělena do dvou bloků v návaznosti na lokalitu, kde se žáci vyskytují. V rámci úvodní hodiny, kdy dostanou žáci úplné informace o průběhu celé exkurze, jim bude promítnuta prezentace zaměřená na časové rozdělení celé exkurze. Zákonní zástupci musí podepsat dokument nacházející se v příloze č. 1. Při přípravě na exkurzi budou žákům poskytnuty informace o významných osobnostech v oblasti Slánska v rámci prezentace, kterou žáci uvidí na úvodní hodině před samou exkurzí. Po několika dnech by byla uskutečněna sama exkurze. Exkurze je časově náročná, proto bych ji doporučovala rozdělit do dvou dnů. Žáci se budou dozvídat nové informace za pomoci výkladu učitele, poslechu v muzeu a vlastního pozorování a následně vyplňovat potřebné informace do předem připravených pracovních listů. Žáci jsou rozděleni do skupin po třech, proto je očekáváno rychlejší tempo práce. Pokud skupina neregistruje některou z odpovědí, může se na tuto informaci zeptat po skončení výkladu ke každému bloku. Vyplněné pracovní listy se budou odevzdávat při závěrečné hodině, kde budou žáci prezentovat své výsledky a spoty. Závěrečná

---

⁹⁶ ASTALIN, Pk, CHAUCHAN, Sangeeta: *Excursion Method of Teaching*. Universal Research Journal of Social Science & Humanities. Allahabad 2018, s. 1

hodina bude následovat cca týden po exkurzi. Účelem exkurze by měla být schopnost rozlišovat potřebné informace. Od závěrečné hodiny se očekává za pomoci netradičních přístupů (spotů), kdy budou žáci ve zkratce ukazovat místa spojená se slavnými osobnostmi Slánska, prohloubení znalostí o těchto slavných osobnostech.

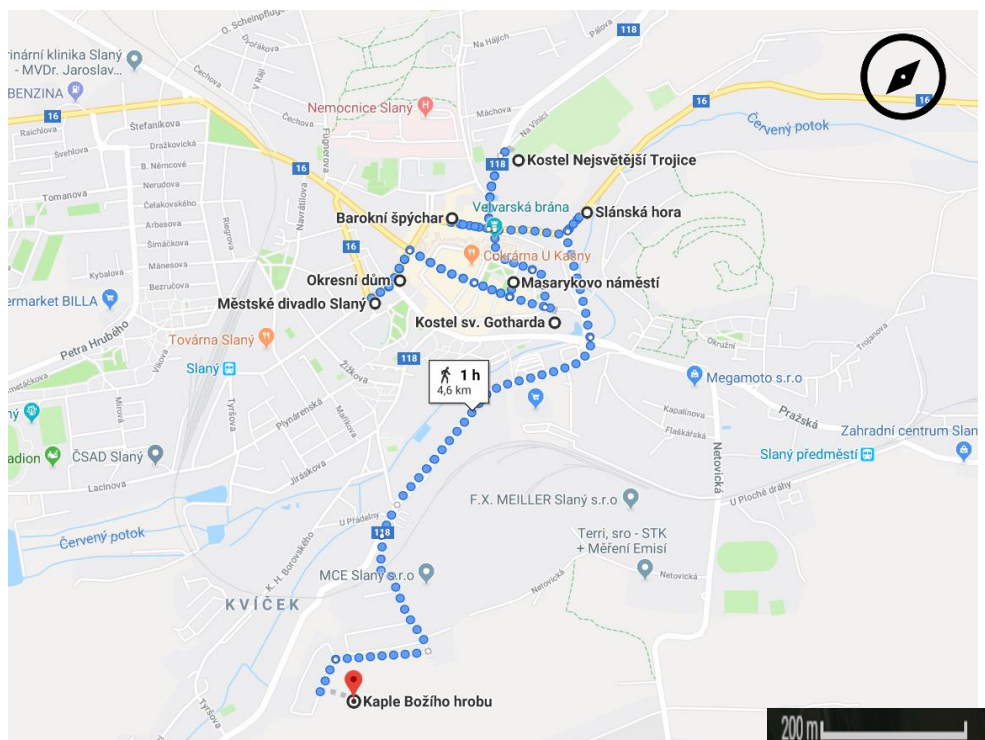
3.4 Po stopách kulturních velikánů

Blok č. 1 je, jak již bylo avizováno v teoretickém praktiku, ohlédnutím za slavnými osobnostmi objevujícími se na Slánsku. Jedná se o méně známé autory, žáci je nemusí vždy znát. Tento blok je převážně zaměřen na regionální kulturní dědictví. Také se zde žáci dozvídají nové poznatky obohacující jejich slovní zásobu, např. připomenutí „co je kšaft“. Pracovní list je vypracován tak, aby odrážel geografický a časový itinerář exkurze.

3.4.1 Časový a geografický itinerář

Sraz je v 7:00 u školní budovy.

Na Mapa 1 je vyobrazena trasa naplánována ve městě Slaný. Tato trasa úzce navazuje na pracovní listy a otázky v něm. Prvním bodem zastávky je Masarykovo náměstí, kde bude řečena stručná historie města a také bude položena otázka, jaké zajímavé budovy kolem sebe žáci vidí.

Mapa 1 Mapa trasy v rámci bloku č. 1: Po stopách kulturních veličanů⁹⁷

Po skončení výkladu na Masarykově náměstí budou žáci plnit interaktivní úkol, tedy vyhledat typické znaky na Velvarské bráně, a také musí zdokumentovat korouhvičku, která se tyčí na vrcholu. Po tomto úkolu se celá skupina přesune k Městskému divadlu ve Slaném. Zde bude probíhat výklad a doplnění si údajů do pracovních listů. Následuje přesun k budovám Obecního domu a Okresní hospodářské záložny. Zde mají žáci za úkol vyfotografovat díla Mikoláše Alše a následně určit jejich název.

Následuje přemístění do Vinařického ulice a poté ke kostelu sv. Gotharda. Zde bude také probíhat výklad a zápis do pracovních listů. Následuje krátká pauza 30 minut, kdy si žáci mohou prohlédnout náměstí samostatně. Po této pauze se celá skupina přesune ke Slánské hoře, kde je bude čekat turistický výšlap spojený s výkladem.

Po ukončení turistické části se celá skupina odebere ke kostelu Nejsvětější Trojice, kde na ně bude čekat autobus, který je zaveze ke kapli Božího hrobu. Zde proběhne krátký výklad.

⁹⁷ Mapy Google: ©2019, s. 1

3.4.2 Výklad k zastávce na Masarykově náměstí:

Náměstí = dříve tržiště, uprostřed tři kříže v dlažbě na náměstí – památka na smutnou událost, r. 1425 dobyli město táboři, (Slaný bylo spojencem umírněných pražanů), přední měšťany vehnali do Masných krámů (dřevěné kotce uprostřed náměstí), tyto kotce potom zapálili, za své vzal i městský archiv.

Další stavební památkou je kašna (dříve zdroj vody pro trh), dnešní kašna není původní.

Povšimneme si též Velvarské brány, jediná zůstala zachována z původního opevnění města, uvnitř uloženy cechovní listiny cechů Slaného. *Žáci mají za úkol najít a vyfotografovat korouhvičku a znaky na Velvarské bráně (po skončení výkladu).*

Připomeneme si rovněž starou a novou radnici, nejstarší dům města a hostinec Ungelt - zájezdní hostinec, dříve formanský (doklad, že přes Slaný vedla odedávna obchodní stezka).

Historii města Slaný a nepřebernému množství archiválií vděčíme Františku Karlu Miltnerovi od mládí zabývajícího se historií, archeologií a numismatikou, v níž exceloval. Přátelil se s dalšími osobnostmi, jako byli František Palacký nebo Josef Jungmann.

Nacházíme se na náměstí, kde stojí slavný dům U Zeleného stromu. Tento dům je spojován s literátem Svatoplukem Čechem, písíicím v tomto domě své dílo Adamité. Tento dům je také rodným domem slavného prof. Františka Bílka, DrSc., zakladatele české zootechniky a hipologie (zeptat se žáků, zda vědí, co to je za obor). Díky jeho úsilí byl zachráněn Przewalského kůň⁹⁸.

Přesun k Obecnímu domu, k budově Okresní hospodářské záložny a Městskému divadlu ve Slaném.

3.4.3 Výklad k zastávce Městské divadlo Slaný:

Městské divadlo bylo dostavěno na sklonku 19. století architektem Františkem Štechem. Jedná se o zvláštní shodu jmen, kdy známější je Václav Štech, který pocházel ze Slaného a také se zasloužil o jeho rozkvět (muzeum, divadelní spolek...). Známější z rodiny Štechů je však Václav Vilém Štech, tedy syn Václava. Věnoval se českému umění ve všech jeho oborech a dobách, především však baroku, kdy napsal kolem

---

⁹⁸ RUBÍK, Ivo: *Slovo starosty*. Slaný: Městský úřad Královského města Slaný, 2010, s. 1

šedesáti publikací z dějin a teorie umění. Slánsko ovlivnilo jeho tvorbu, a tak zasadil tuto lokalitu do svého díla Koleje, kde je hlavním hrdinou úředník Rokyta.

Nyní věnujme bližší pozornost jedné z nejvýznamnějších rodin Slánska Scheinflugovým, respektive Olze Scheinflugové, tedy Oldřichu Linkovi. (*Vysvětlit žákům, že jde o pseudonym/zároveň slouží k udržení pozornosti*). Olga Scheinflugová je autorkou divadelních her, básní a románů. Aktivně byla také činná v herecké profesi v divadle i televizi. Ve městě Slaný je po ní pojmenována ulice, na níž stojí nedávno rekonstruovaný most.

Přesun k Hospodářské záložně

Hospodářská záložna byla vystavěna na konci 19. století a je ozdobena průčelím na motivy dvou kartin Mikoláše Alše (*zeptat se na jím ilustrovanou knihu*) ukazující Spořivost a Hospodářství (*žáci si vyfotí tyto dva výjevy a pokusí se je v závěrečné prezentaci určit*).

Z rohu Okresní hospodářské záložny je vidět na budovu bývalého Okresního zastupitelstva.

3.4.4 Výklad k zastávce do Vinařického ulice:

Přesun do Vinařického ulice. Zeptat se žáků, na jaké ulici se nacházíme, poté zda vědí, po kom je tato ulice pojmenována.

Karel Alois Vinařický je oblíbeným slánským rodákem, jeho zálibu v okolí můžeme také pozorovat u pseudonymu K. V. Slánský. Stal se knězem, dokonce ceremoniářem u biskupa, ale jeho činnost se také ubírala učitelským směrem, kdy vytvořil několik čítanek a knih říkadel. Taktéž jeho činnost v oblasti překladatelství je na vysoké úrovni, jedná se zejména o překlady z Vergilia.

Přesun ke kostelu sv. Gotharda.

V bezprostřední blízkosti tohoto kostela se narodil malíř Josef Navrátil, zaměřený na malbu krajinek a zátiší.

3.4.5 Výklad k zastávce Slánská hora:

Slánská hora byla osídlena již od pravěku. Jedná se útvar vytvořený sopečnou činností.

V 17. století pobýval ve Slaném Mistr Petr Capo Netovicenus, autor Perigrafia urbis Slanensis popisující události ve městě Slaný. Údajně sepsal tuto báseň na Slánské

horce, kde vyvěral slaný pramen. Mistr Petr Capo Netovicenus se stal městským písařem, proto také psal kšafty umírajícím občanům Slaného.

Slánská hora je jedním z pozůstatků sopečné činnosti ve středních Čechách. Spíše rovinatá a mírně zvlněná krajina je tvořena mořskými usazeninami svrchní křídly, v jejichž podloží se nacházejí kontinentální uloženiny svrchního karbonu a permu. Krajinu narušují především údolí orientovaná přibližně ve směru východ-západ a ojediněle také drobné kopce tvořené sopečnými relikty, které se nad okolní krajinu zvedají asi o padesát metrů. Známa je Vinařická hora u Kladna, ale i Slánská hora stojí za návštěvu. Oba tyto kopce naposledy soptily před 30 miliony let. Na Slánskou horu je lépe vyrazit v zimě, protože stromy nemají listí, které by zakrývalo výhled. Nakreslete si schéma uspořádání sloupcové odlučnosti v lomové stěně. Vidíme, že všechny sloupce jsou orientovány rovnoběžně a svisle. Lze říci, že celé těleso lávy tuhlo najednou a nejsou tu patrné jednotlivé porce, které by se postupně vylévaly a chladly. Znamená to také, že šlo o ploché těleso lávy, které zároveň chladlo odspodu a svrchu. Pravděpodobně se tedy díváme do utuhlého lávového jezera. To vyplnilo sopečný kráter. V lesíku na jihozápadním konci lomové stěny jsou odkryty zbytky okraje sopečného kráteru, v němž vidíme⁹⁹. *Více informací na informačních tabulích. Odjezd autobusem k blízkosti kaple Božího hrobu.*

3.4.6 Výklad k zastávce kaple Božího hrobu

Zde se nacházíme na pahorku, kde se od 17. století tyčí malá kaple mající původní motiv v kapli Božího hrobu v Jeruzalémě. Tato kaple vznikla zejména kvůli obstrukci ze strany osmanské správy nebo také kvůli finanční náročnosti křesťanské poutě do Jeruzaléma, tedy k „pravému“ hrobu Ježíše Krista. Autorem této kaple je nejvyšší purkrabí Bernard Ignác z Martinic. S pracemi začal již v roce 1664. Vysvěcena byla o rok později. K tomuto náboženskému aktu se váže historka, kdy si arcibiskup, který měl tuto kapli vysvětit, zapsal útrapy tohoto počínání do svého deníku. Musel projít po kolenou do hrobové komory, jež byla špatně odvětrávaná, a přiotrávil se kouřem ze svíček. Jedná se o jednu z nejdůležitějších křesťanských staveb ve střední Evropě¹⁰⁰. *Žáci vyfotografují kapli a zajímavosti na i vně objektu.*

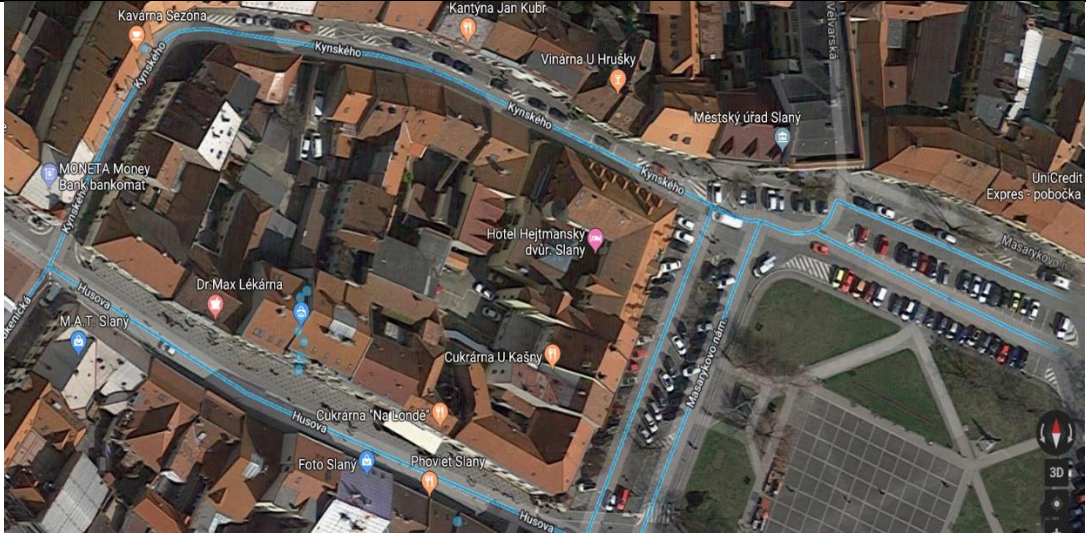
---

⁹⁹ RAPPRIČ, Vladislav: *Slánská hora*. Praha: Grada, 2019, s. 227 - 230

¹⁰⁰ ŘEPA, Tomáš: *Kaple Božího hrobu u Slaného*. Slaný: Slánský obzor, 2010, s. 45 - 54

3.4.7 Pracovní list č. 1

Tabulka 3 Pracovní list č. 1

1. F. K. Miltner (na obrázku 1 ¹⁰¹) se zabýval:	
A) patologií	B) psaním hudby
C) lékařstvím	D) numismatikou
	
<i>Obrázek 1 F. K. Miltner</i>	
2. Označ na přiložené mapě ¹⁰² bývalý dům U Zeleného stromu a napiš 2 slavné osobnosti, které v tomto domě pobývaly:	
	
<i>Mapa 2 Pohled na náměstí ve Slaném</i>	

¹⁰¹ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Písek: Obec písecká, 1912, s. 336 a)

¹⁰² Mapy Google: ©2019, s. 1

3. Dle uvedeného textu popiš adamity (jaké hodnoty vyznávali)
<i>Mojžíš: "Zítřa hubme Satanova syna, pro dnes rozkoše se chopme číší! Na kobercích květů, v libém šeru objímejme vábnou boží dceru; blaha zdroj, co ze rtů sladkých prýští ...¹⁰³"</i>
4. Kdo je autorem zmíněného textu?
<i>„Vždyť se ocitla v situaci přímo nemožné. Až jí krev stydla v žilách, když znovu uvážila, že je sokyní vlastní sestry, že bez těžkého, hrozného a neslýchaného zápasu nemůže býti Rokyta její a že v nejšťastnějším případě, když ho dobude – ztratí sestru – matčinu lásku – vlastní čest – všechno.¹⁰⁴“</i>
5. S jakou známou osobností je spojen tento most (Obrázek 2)?

¹⁰³ ČECH, Svatopluk: *Dagmar: Adamité*. Praha: F. Topič, 1903, s. 1

¹⁰⁴ ŠTECH, Václav: *Koleje: maloměstská událost*. Praha: F. Topič, 1926, s. 187

Obrázek 2 Most ve Slaném¹⁰⁵

6. Doplň následující slova a napiš autora, který toto říkadlo vymyslel:

Tluče bubeníček, tluče na buben....

7. Kdo je autorem obrazu?

¹⁰⁵ kladenskelisty.cz, 2018 Kladno: *Opravy mostu ve Slaném byly po několika měsících konečně dokončeny*, 2018, s. 1 [online].[cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://kladenskelisty.cz/182740/foto-opravy-mostu-ve-slanem-byly-po-nekolika-mesicich-konecne-dokonceny/>

Obrázek 3 Zátiší s vinnou révou¹⁰⁶

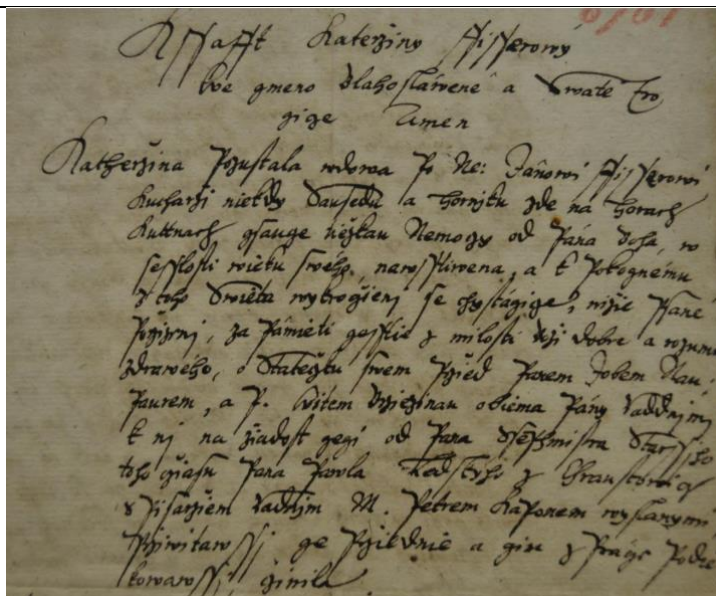
8. Kšaft je:

A) závěť

B) báseň

C) povídka

D) rodný list

Obrázek 4 Kšaft Kateřiny Fišerové

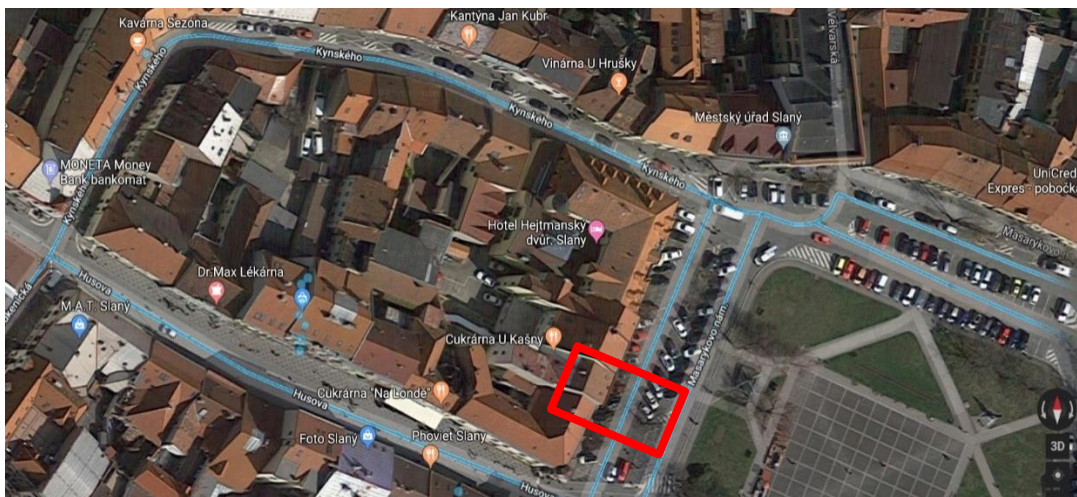
9. Jaké je jméno autora přiloženého kšaftu:

10. Vypiš zajímavosti o Slánské hoře:

¹⁰⁶ Galerie Národní: 1597. Josef Navrátil, ©1991-2019, [online]. Praha. www.galerie-narodni.cz [cit. 2019-06-01]s. 1

3.4.8 Výsledky pracovního listu č. 1

1. F. K. Mitner se zabýval: D) numismatikou
2. Označ na přiložené mapě bývalý hostinec U Zeleného stromu a napiš 2 slavné osobnosti, které v tomto domě pobývaly: Svatopluk Čech, prof. František Bílek, DrSc.

3. Dle uvedeného textu popiš adamy: bezbožní, nebáli se Satana
4. Kdo je autorem zmíněného textu: Václav Štech
5. S jakou známou osobností je spojen tento most: Olga Scheinpflugová
6. Doplň následující slova a napiš autora, který tuto básničku vymyslel: Karel Alois Vinařický

Tluče bubeníček, tluče na buben....

a svolává hochy: „Hoši, pojd'te ven!“

Ať je slunko nebo mraky,

zahrajem si na vojáky,

hola hola hej,

nikdo nemeškej.

Tluče bubeníček, tluče na buben

a svolává hochy: „Hoši, pojd'te ven!“

Zahrajem si na vojáky,

máme pušky i bodáky,

hola hola hej,

nikdo nemeškej.¹⁰⁷

7. Kdo je autorem obrazu: Josef Navrátil

8. Kšaft je: A) závěť

9. Jaké je jméno autora přiloženého kšaftu: Petr Capo Netovicenus

10. Vypište zajímavosti o Slánské hoře: archeologické naleziště, čedičové sloupce atd. (výklad + informační tabule)

---

¹⁰⁷ <http://www.pastelka.net/texty/pisnicky.php> [online]. [cit. 2019-06-17]

3.5 Ve stínu Václava Beneše Třebízského

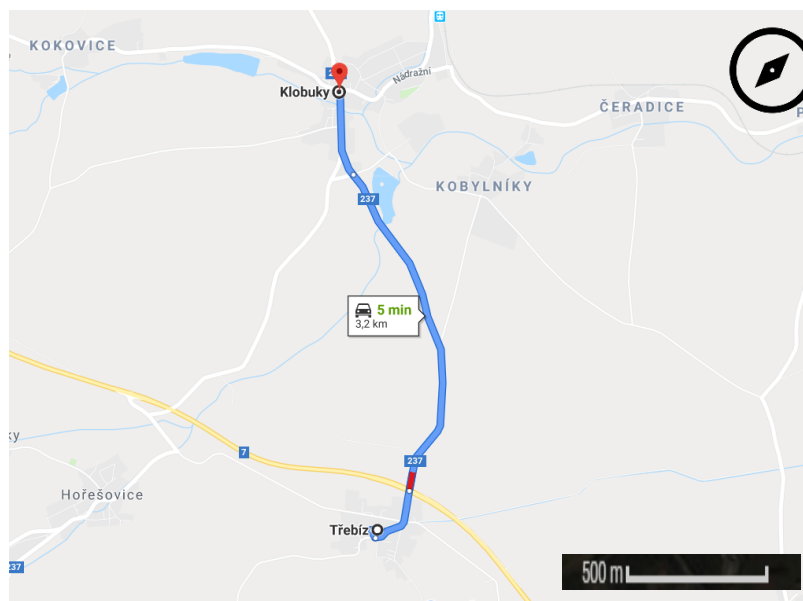
Tento blok je věnován převážně Václavu Benešovi Třebízskému, který má v obci Třebíz rodný dům a pomník. Dále je také část věnována Svatopluku Čechovi, který v obci Klobuky sedával pod starou lípou v bývalém areálu pivovaru a traduje se, že zde načerpal inspiraci k sepsání básnického díla „Ve stínu lípy“. V Třebízi je výklad zaměřen převážně na tohoto autora a také na styl selského baroka, které je zde vidět právě na Benešově rodném domě a také na dalších dvou stavbách. Zakořením bude prohlídka Národopisného muzea, kde si případně mohou žáci doplnit své pracovní listy, pokud nestihnou odpověď z výkladu učitele.

3.5.1 Časový a geografický itinerář

Příjezd do Třebíze v 9:00.

Následuje prohlídka obce s výkladem učitele. Tento blok začíná ranním příjezdem k rodnému domu Václava Beneše Třebízského. Poté se skupina přesune k dalším významným stavbám vesnice, jako jsou Cífkův statek a Šubrtův statek. Žáci poté dojdou na skalní vyvýšeninu, kde se nachází pomník V. Beneše Třebízského. Zde budou mít žáci pauzu na svačinu. Mapa 3 ukazuje trasu bloku č. 2. Jedná se o krátký časový úsek, kdy se bude přejíždět jen 3,2 km do nedaleké vesnice Klobuky. Zde bude exkurze pokračovat návštěvou bývalého pivovaru.

Mapa 3 Mapa v rámci bloku č. 2 Ve stínu Václava Beneše Třebízského¹⁰⁸

3.5.2 Výklad k zastávce rodného domu V. Beneše Třebízského

Nyní stojíme před rodným domem V. Beneše Třebízského ve vesnici Třebíz. Tato obec je vzdálena jen pár kilometrů od Slaného. Název je odvozen od slova Třebid, které označovalo Třebidův dvůr. První zmínky se datují již do 12. století¹⁰⁹.

Zeptat se na spojitost Václava Beneše a jeho jména s obcí Třebíz.

Přívlastek Třebízský mu udělil Servác Heller v časopise Lumír, aby ho odlišil od jmenovce Václava Beneše Šumavského. V. Beneš Třebízský je nejvýznamnějším rodákem této vesnice. Narodil se v tomto domě v roce 1849. Věnoval se próze, historickým povídkám a románům s vlasteneckou tematikou. Jeho otec dělal krejčíka a jeho rodinné poměry byly velice slabé. *Žáci mají za úkol vyfotografovat rodný dům. Návštěva rodného domu s expozicí. Následný přesun ke zvoničce.*

3.5.3 Výklad k zastávce zvonička

Zde stojíme cca uprostřed vesnice. Jak vidíte, stojí tady neobvyklá dřevěná zvonička. *Zeptat se na nápady, proč zvonička vznikla.* Dřevěná zvonička je pozůstatkem dob, kdy se v kostele nesmělo zvonit nevěřícímu. *Žáci si zvoničku vyfotografují.* Datujeme ji do první poloviny 20. století. Dále zde vidíme kapli sv.

¹⁰⁸ Mapy Google: ©2019, s. 1

¹⁰⁹ KROTILOVÁ, Jana. *Historický vývoj Třebíže*. Třebíz: MNV, 1980, s. 7

Martina, která stojí uprostřed návsi. Vznikla v 18. století a je typickým barokním prvkem¹¹⁰. *Zeptat se, zda žáci znají pojem „selské baroko“. Pokud nebudou vědět, vysvětlit tento pojem. Dále je přesun k Cífkovu statku.*

Cífkův statek má honosný barokní štít s klenutou vjezdovou bránou. V tomto stavení bychom našli chlévy, kolnu, maštal a stodolu, ve které je dochováno středověké zdivo, pozdně gotický portál a renesanční ostění okénka v patře. Dokonce se zde nachází zděný záchod. *Žáci si vyfotografují znaky selského baroka. Přesun k Šubrtovu statku. Zde vidíme již klasicistní prvky. Dnes tato budova slouží jako pokladna a technické zázemí Národopisného muzea¹¹¹. Přesun k lesoparku s pomníkem V. Beneše Třebízského. Po cestě mají žáci za úkol objevit a vyfotografovat pamětní desku V. Beneše Třebízského.*

3.5.4 Výklad k zastávce Na Skalách

Nyní se nacházíme v lesoparku, kde je umístěn památník V. Beneše Třebízského, který zhotovil sochař Hergessel v roce 1892. Spisovatel je vyobrazen, jak sedí a jeho zrak je upřen na České středohoří. Je tady také výklenek, kde je umístěna dřevěná socha sv. Jana Křtitele. *Žáci musí tento výklenek nalézt a vyfotografovat. Malý chyták, socha je již ztracená (pro udržení pozornosti).* Dalším svatým, který je zde vyobrazen, je Madonka, která se nachází přímo v pískovcové skále. *Žáci ji musí nalézt a vyfotografovat.* Zajímavostí tohoto místa je údajná tvrz, která se má nacházet na jedné z okrajových skalek. To však není potvrzeno¹¹². Čas na svačinu a následný odjezd do Klobuk.

3.5.5 Výklad k zastávce Klobuky

Příjezd do Klobuk k bývalému pivovaru.

Obec Klobuky dostala svůj název dle monolitů (*zeptat se, zda znají žáci, co to je monolit*), osamělých kamenů, které byly v této lokalitě velice četné. Zajímavostí je, že zde byla otevřena sokolovna, kde byl přítomen první československý prezident (*zeptat se žáků, který to byl*). Na faře byla umístěna pamětní síň J. Š. Baara, který zde působil jako farář.

---

¹¹⁰ VELC, Ferdinand: *Soupis památek, 20. Politický okres slánský*, Praha: Archeologická komise při České akademii věd a umění, 1904, s. 349

¹¹¹ *Národopisné muzeum Slánska v Třebízi*, ©2008-2019, s. 1

¹¹² VELC, Ferdinand: *Soupis památek, 20. Politický okres slánský*, Praha: Archeologická komise při České akademii věd a umění, 1904, s. 348

Zeptat se žáků, které stromy v areálu bývalého pivovaru vidí. K těmto lípám se váže veršovaná novela „Ve stínu lípy“. Žáci vyfotografují skupinu líp a pokusí se říci další autorova díla. Místo bývalého pivovaru silně ovlivnilo spisovatelův život i dílo. Bylo to zřejmě ze dvou důvodů. Měl zde svou lásku a také na něj velmi působilo prostředí sousedské pospolitosti vesničanů, kteří se scházivali v podvečer pod starou lípou. Jedná se o tytéž lípy, jako z dob Čechova mládí.

Přesun k menhiru.

3.5.6 Výklad k zastávce u menhiru

Obec Klobuky je opředená tajemstvím tohoto menhiru. Jeho název je Kamenný muž a váže se k němu pověst, která uvádí, že se každý rok přiblíží o jednu špendlíkovou hlavičku ke kostelu v Klobukách. Pokud se dostane menhir až k němu, nastane dle pověsti konec světa. Paradoxem je, že existuje další pověst, která je stejná až na místo, ke kterému se menhir přibližuje, tedy ke kostelu v Kokovicích. Ukázat, že jsou na opačné straně, než je obec Klobuky. Z tohoto lze usoudit, že konec světa nikdy nenastane.

3.5.7 Pracovní list č. 2

Tabulka 4 Pracovní list č. 2

1. Kdy se datují první zmínky o vesnici Třebíz?	
A) 13. století	B) 15. století
C) 10. století	D) 12. století
2. Kde se poprvé (časopis) objevuje přívlastek Třebízský?	
3. K čemu sloužila zvonička?	
4. Který ze svatých je vyobrazen v pískovcovém masívu?	
5. Zaznač do mapy (viz níže) trasu exkurze + vytvoř legendu k mapě s popisem místa.	
	
<p>Mapa 4 Mapa Třebíze¹¹³</p>	

¹¹³ Mapy Google: ©2019, s. 1

6. Čím byl autor tohoto textu, když pobýval v Klobukách?
<i>„Od té chvíle, co jsem opustil rodný dům svůj, potloukám se světem a cítím, že nejsem nikde doma. Ani v Klobukách, ani v Ořechu nic není mého. Cítím se všude cizí, mohu být vyhnán, vypovězen, či propuštěn, a že bych třeba neměl ani kam hlavu složit.¹¹⁴“</i>
7. Kdo je autorem úryvku?
<i>„Jak vášně hledí onde na stráni štít šedý z révy malebného kroje a kyne věncem opentlené chvoje! Košatá lípa před ním rozklání stín větví kolébavých na stůl prostý – dnes nedělními obklopen je hosty.¹¹⁵“</i>
8. Proč ovlivnily Klobuky Svatopluka Čecha?
9. Co je to menhir?
10. O kolik se dle pověsti menhir přibližuje?

3.5.8 Výsledky pracovního listu č. 2

1. Kdy se datují první zmínky o vesnici Třebíz: D) 12. století
2. Kde se poprvé (časopis) objevuje přívlastek Třebízský: Lumír
3. K čemu sloužila zvonička: zvonění pro nekatolíky
4. Který ze svatých je vyobrazen v pískovcovém masívu: Madonka, sv. Jan Křtitel
5. Zaznač do přiložené mapy trasu exkurze + vytvoř legendu k této mapě s popisem místa. *(dle skutečného terénního průzkumu)*
6. Čím byl autor tohoto textu, když pobýval v Klobukách? farář
„Od té chvíle, co jsem opustil rodný dům svůj, potloukám se světem a cítím, že nejsem nikde doma. Ani v Klobukách, ani v Ořechu nic není mého. Cítím se všude cizí, mohu být vyhnán, vypovězen, či propuštěn, a že bych třeba neměl ani kam hlavu složit. “
7. Kdo je autorem úryvku? Svatopluk Čech

¹¹⁴ HOFMEISTEROVÁ, Božena: *Okouzlený milenec Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988, s. 85

¹¹⁵ ČECH, Svatopluk: *Ve stínu lípy*. Praha: F. Topič, 1910, s. 10

*„Jak vášně hledí onde na stráni štít šedý z révy malebného kroje a kyne věncem
opentlené chvoje! Košatá lípa před ním rozklání stín větví kolébavých na stůl prostý –
dnes nedělními obklopen je hosty.“*

8. Proč ovlivnily Klobuky Svatopluka Čecha? Láska, vyprávění, pospolitost občanů

9. Co je to menhir? Stojatý kámen

10. O kolik se dle pověsti menhir přibližuje? O špendlíkovou hlavičku

3.6 Zhodnocení exkurze

Zhodnocení exkurze bude probíhat na závěrečné hodině (viz Tabulka).

Tabulka 5 Závěrečná hodina

Časová dotace:	2 vyučovací hodiny
Ročník:	9. ročník
Cíl:	vyhodnocení exkurze
	ověřit znalosti žáků
	rozpoznat třídní klima
Metoda výuky:	prezentace PowerPoint, 1 min. videa, hromadná komunikace
Pomůcky:	tabule, projektor, notebook

V rámci této hodiny budou skupiny žáků odevzdávat své pracovní listy, které však nebudou sloužit k hodnocení žáka, ale nejlepší skupina dostane kartu s „titulem“ Znalec slánských zákoutí (viz Tabulka). Pedagog si tedy vytiskne přiměřený počet těchto karet, protože může být více skupin, které mají stejný počet správných odpovědí.

Tabulka 6 Karta pro nejvyšší počet správných odpovědí z pracovních listů

Tímto dnem se můžeš nazývat titulem:

Znalec slánských zákoutí

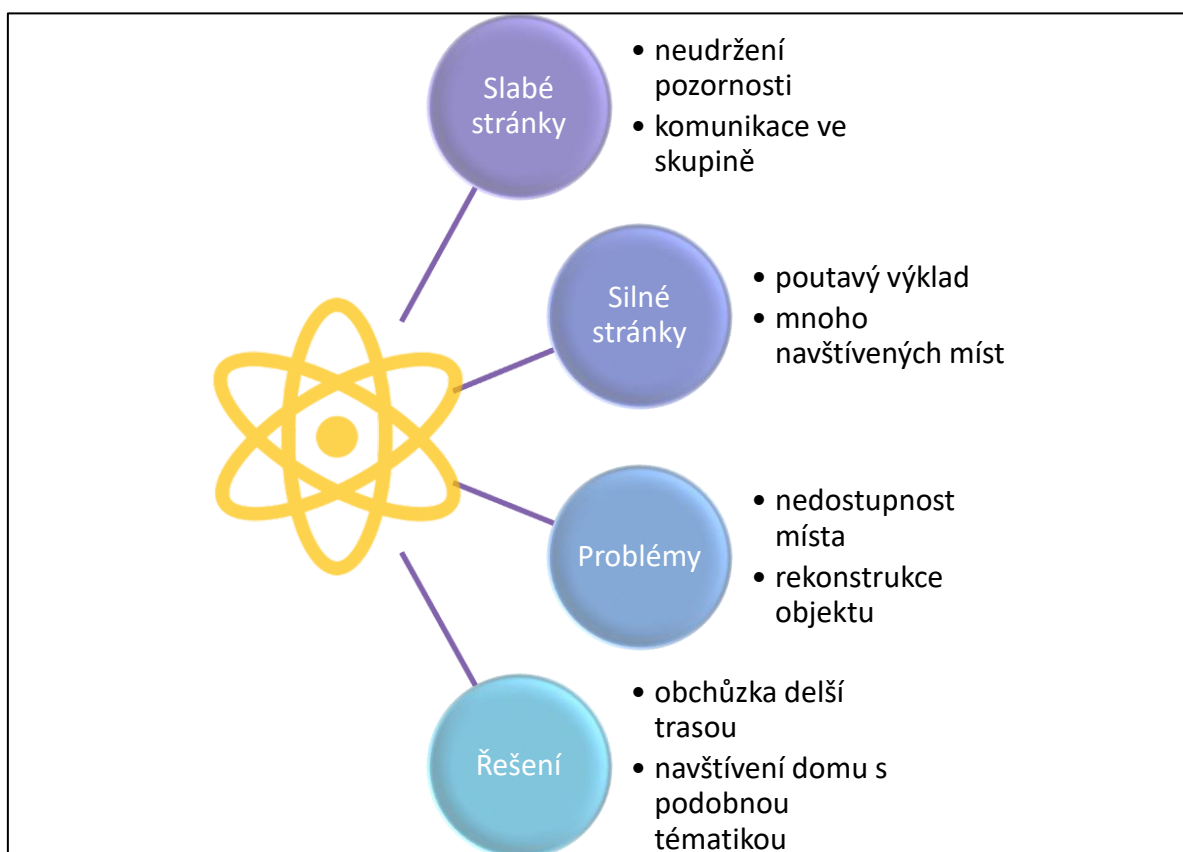

Jméno a příjmení:.....

Následují prezentace připravené žáky již doma. Prezentace musí být tvořena zejména fotomateriálem pořízeným členy skupiny. Každá skupina by měla mít jiný charakter prezentací, protože nebyly dány podmínky na formát nebo jasně daný obsah těchto prezentací. Každá skupina předstoupí před třídu a začne prezentovat. Následně by měla také vytvořit a pustit minutové video zachycující některé

nejdůležitější momenty celé exkurze. Z prezentací a videí lze rozpoznat, jaké v každé skupině panovalo klima a na co se určití žáci zaměřují. Po skončení multimediální části budou žáci hodnotit své výkony v rámci skupiny, kdo co dělal, co se ve skupině nepovedlo a co se naopak povedlo. Tato sebereflexe bude pod dohledem pedagoga. Ten zajistí, aby vše proběhlo v poklidném duchu.

Následně si vezme slovo pedagog s připravenou myšlenkovou mapou, která bude vypadat jako na Obrázek 5. Budou zde napsány slabé a silné stránky exkurze, problémy, jež nastaly a také uskutečněná řešení těchto problémů. Tato myšlenková mapa bude sloužit pedagogovi jako pomůcka pro další exkurze, respektive jakým problémům se vyvarovat, jaké byly slabé a silné stránky apod.

Obrázek 5 Analýza exkurze

Tato metoda vyhodnocování se jeví jako zajímavá, protože se zde vyskytuje mnoho interaktivních prvků. Žáci musí mít osvojeny základy počítačového praktika, což se od žáků 9. ročníku předpokládá.

4 Závěr

Mezi nejdůležitější materiály, jimiž jsem disponovala a týkaly se regionálních dějin Slánska a Velvarska, patřil Vlastivědný sborník školního okresu slánského a monografie města Jindřicha Hulinského s názvem Město Slaný, jeho kraj a památnosti. Obsahují velmi cenné informace pro poznání regionálních dějin sledované oblasti.

Zcela určitě se mi nepodařilo zpracovat dané téma do podrobností. Příčinou toho bylo zejména obtížné sledování materiálů, neboť některé práce již neexistují, jiné vlastní třeba v jediném exempláři občané města, kteří nejsou ochotni je propůjčit k podrobnému prostudování, ale pouze k nahlédnutí.

Snad ještě obtížněji se mi sháněly podklady pro zpracování Velvarska, ale i zde jsem se snažila dostupné materiály prostudovat a zpracovat.

Domnívám se, že se mi alespoň částečně podařilo rozšířit vědomosti a znalosti o našem kraji všem, kteří budou mou práci pročitat.

Necítím se však být natolik kompetentní osobou, abych na sebe mohla vzít tak obrovitý úkol, jakým je dokonalé zpracování monografie sledovaného regionu.

Získané informace mi velmi pomohly též k rozšíření mých znalostí z regionálních dějin, jež budu moci zároveň využít i ve své pedagogické praxi.

V praktické části byla zvolena forma exkurze, kde byly podchyceny klíčové kompetence k učení, kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní a kompetence k řešení problému. Jako průřezové téma byla zvolena Osobnostní a sociální výchova a Mediální výchova. Výuka české literatury je propojena s dějepisem a zeměpisem. Žáci pracovali individuálně i ve skupinách, naučili se rozlišovat méně podstatné informace od podstatných a takto nabyté dovednosti promítli i do praktického života. Své výsledky předvedli v prezentacích vytvořených díky svým znalostem získaným ve výuce informatiky. Velmi dobře žáci zpracovali sebereflexi ve skupinách, kde dokázali přijmout jak kritiku, tak pochvalu. Žáci dokázali ve skupině dobře spolupracovat a rozhodovat se, jaké úkoly je třeba vyřešit a jakým způsobem se na nich budou podílet.

Jako vyučující českého jazyka jsem si musela osvojit též znalosti z dějepisu a zeměpisu daného regionu, abych mohla vytvořit pracovní listy, s nimiž pak žáci pracovali. Rovněž jsem si musela dobře připravit časový program, aby všechny žáky navštívené lokality na sebe dobře navazovaly. Též jsem musela žákům vysvětlit systém otázek a styl vyplňování pracovních listů. Dále jsem žákům vysvětlila

podklady pro vytvoření prezentace v Powerpointu, tvorbu vlastního fotografického materiálu a minutového spotu videa z nejvíce zajímavého místa. Žáci se za pomoci vyučujícího rozdělili do skupin, kde si pak samostatně rozdělili mezi sebou úkoly.

Domnívám se, že exkurze je velmi vhodným začleněním do jinak monotónního výkladu učiva. Žáci se pohybují v terénu mimo školu a učí se řešit i různé role, s nimiž se v učebně neseťkají.

V současné době je také důležité informovat o exkurzi zákonné zástupce. Ti musí projevit s účastí svého dítěte písemný souhlas.

Exkurzi jsem rozdělila do dvou částí (do dvou dnů), kdy jeden den jsem zaměřila přímo na město Slaný a některé jeho osobnosti a druhou část jsem věnovala osobnostem z okolí Slaného, rovněž zapsaných nesmazatelnou stopou do regionální i celostátní literatury.

Velmi důležitá je též motivace. Zde jsem zvolila kartu s titulem „Znalec slánských zákoutí“, kdy tuto kartu obdrží skupina s nejvyšším počtem bodů za pracovní listy. Celkový výsledek může rovněž podpořit pěkný výkon i prezentace v Powerpointu, fotografický materiál či minutový videospot.

Pro hodnocení práce byla připravena vyučující i myšlenková mapa, naznačující především slabé i silné stránky exkurze, upozorňující na některé problémy a navozující jejich řešení, což je přínosné zejména pro vyučujícího, aby se daných problémů a slabých stránek v příští exkurzi vyvaroval.

Resumé

Cílem této diplomové práce bylo zpracovat Slánsko jako podklad pro výuku regionální literatury v hodinách českého jazyka v devátém ročníku základní školy. Práce vycházela z pramenů a literatury, které byly dostupné v Městské knihovně ve Slaném nebo v soukromých knihovnách. Diplomová práce byla rozdělena do čtyř částí. V první teoretické části byly definovány odborné termíny jako region, regionální literatura, dále se tato část věnovala vztahu mezi regionální a celonárodní literaturou, významu regionální literatury pro výchovu vlasteneckou a pro vytváření vztahu k literatuře.

Druhá teoretická část práce byla věnována povšechné charakteristice regionu Slánska a Velvarska, zabývala se shodnými a odlišnými znaky geografickými, ekonomickými, historickými a kulturními. Další část byla zaměřena přímo na Slaný a Slánsko v literatuře, třetí část byla věnována Velvarům a Velvarsku v literatuře a poslední část byla doplněna přehledem nejzajímavějších kulturně-historických míst obou regionů.

Praktická část diplomové práce měla za cíl využití teoretických poznatků v praxi, respektive v celku, který byl pojat jako literární exkurze, kde bylo možno aplikovat regionální literaturu ve školské praxi. Bylo prokázáno, že forma exkurze patří k nejoblíbenějším formám výkladu nebo opakování učiva. Žáci byli inspirováni vizuálními i smyslovými zkušenostmi pro zlepšení svých znalostí. Cílem této exkurze bylo získat nové informace vztahující se k vybraným regionálním autorům, dále schopnost vybírat potřebné informace, uvědomění si přesahu do jiných předmětů, než je český jazyk a zejména pak schopnost práce žáků ve skupině. Žáci pracovali nejenom tradiční metodou – vyplňování pracovních listů, ale také moderními informačními technologiemi, kdy si zaznamenávali fotografický materiál do prezentace a videospotu.

Forma exkurze rovněž prokázala, že žáci velmi dobře pochopili odlišnost prostředí, což se pozitivně projevilo na jejich práci a chování.

Tato diplomová práce potvrdila, že regionální literatura by neměla být ve výuce českého jazyka opomíjena, neboť lokalita, ve které žáci žijí a denně se pohybují, mnohdy skýtá nepřehledné množství materiálu, který lze velmi dobře didakticky

využít nejen pro výuku, ale zejména pro rozšíření povědomí žáků jedné z oblastí své domoviny.

Summary

The aim of this thesis was to elaborate about Slánsko as a basis for teaching regional literature in literature lessons in the ninth grade of primary school. The work was based on sources and literature available in the library of town Slaný and in private libraries. The thesis was divided into four parts. In the first theoretical part, terms such as the region, regional literature were defined, and this part was devoted to the relationship between regional and national literature, the importance of regional literature for patriotic education, and the relation to literature.

The second theoretical part of the thesis was devoted to the general characteristics of the Slánsko and Velvarsko regions, dealing with identical and different geographical, economic, historical and cultural features. Another part was focused on Slaný and Slánsko in literature, the third part was devoted to Velvary and Velvary in literature and the last part was supplemented by an overview of the most interesting cultural and historical places of both regions.

The practical part of the thesis aimed to use theoretical knowledge in practice, or more precisely, which was conceived as a literary excursion, where it was possible to apply regional literature in school practice. It has been shown that the form of excursion is one of the most popular forms of interpretation or repetition of the subject matter. Pupils were inspired by visual and sensory experiences to improve their knowledge. The aim of this excursion was to acquire new information related to selected regional authors, as well as the ability to collect the necessary information, to realize the overlap with other subjects than the literature and especially the ability of pupils to work in groups. The pupils worked not only with the traditional method of filling out worksheets, but also with modern information technology, recording photographic material in a presentation and video spot.

The form of the excursion also confirmed that the pupils had a very good understanding of the diversity of the environment, which had a positive impact on their work and behavior.

This thesis confirmed that regional literature should not be neglected in the teaching of the literature, because the locality in which the pupils live and daily move often offers a wealth of material that can be used very well not only for teaching but especially for expanding awareness pupils in one of their homeland areas.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

- BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V. *Rodnému kraji*. Kladno: Svoboda, 1939. 348 s.
- BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V. *Z různých dob*. Praha: F. Topič, 1908. 379 s.
- BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V. *Bludné duše*. Praha: Vyšehrad, 1986. 286 s.
- VRBOVÁ, A. *Rašení, 3. díl trilogie*. Praha: Československý spisovatel, 1985. 434 s.
- ČERMÁK, R. *Velvary – podřipské město*. Velvary: 1927
- HULINSKÝ, J. *Město Slaný, jeho kraj a památnosti*. Slaný: Typografia, 1928. 183 s.
- KÁDNEROVÁ, J. *Osobnosti Středočeského kraje*. Praha: Středočeské krajské kulturní středisko, 1987. 191 s.
- KOLLER, R. *Nástin regionálních dějin okresu kladenského*. Kladno: OPS, 1968. 245 s.
- KOVÁŘÍK, V. *Literární toulky po Čechách*. Praha: Albatros, 1977. 508 s.
- KRAJNÍK, S.; POSPÍŠIL, Z.: *Kladensko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1985. 225 s.
- LACINA, J. *Paměti královského města Slaného*. Slaný: Rudolf Vokoun, 1885. 341 s.
- Ottův slovník naučný. 23. díl*. Praha: J. Otto, 1905, 1907. 1064 s.
- PLAŠIL, V. *Vraný v historii a v současnosti. I. díl*. Vraný: MNV, 1989. 98 s.
- PLAŠIL, V. *Vraný v historii a v současnosti. II. díl*. Vraný: MNV, 1989. 118 s.
- PROCHÁZKA, V. *Příruční slovník naučný*. Praha: Academia, 1966, 959 s.
- REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1966. 589 s.
- ROHLÍK, J.; UZEL, K.: *Mělnicko – Slánsko, soubor turistických map s výkladem*. Praha: Geodetický a kartografický podnik, 1986.
- Slánský obzor, č. 42*. Slaný: Musejní a literární spolek Palacký, 1934.
- SOUKUP, F. A KOL.: *Vlastivědný sborník okresu slánského a novostrašeckého*. Nové Strašecí: Redakční kruh učitelský, 1923 – 1929. 6.sv.
- ŠPECINGER, O.: *Stručné dějiny královského města Velvar*. Kralupy nad Vltavou: 1957, 202 s.
- ŠŤOVÍČEK, J. *Slaný – město tradic a současnosti*. Slaný: MNV, 1985. 76 s.
- ZÁVOROVÁ, E.: *Postavení poddaných na panství Slaný, Smečno, Vraný, Klobuky, Kobylníky v polovině 18. století*. Slaný: 1987. 90 s.
- ASTALIN, P., CHAUCHAN, S.: *Excursion Method of Teaching*. Universal Research Journal of Social Science & Humanities. Allahabad 2018, s. 10
- RUBÍK, I.: *Slovo starosty*. Slaný: Městský úřad Královského města Slaný, 2010, s. 1

- RAPPRICH, V.: *Slánská hora*. Praha: Grada, 2019, s. 240
- ŘEPA, T.: *Kaple Božího hrobu u Slaného*. Slaný: Slánský obzor, 2010, s. 90
- SEDLÁČEK, A.: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Písek: Obec písecká, 1912, s. 380
- ČECH, S.: *Dagmar: Adamité*. Praha: F. Topič, 1903, s. 325
- ŠTECH, V.: *Koleje: maloměstská událost*. Praha: F. Topič, 1926, s. 205
- KROTILOVÁ, J.: *Historický vývoj Třebíže*. Třebíz: MNV, 1980, s. 58
- VELC, F.: *Soupis památek, 20. Politický okres slánský*, Praha: Archeologická komise při České akademii věd a umění, 1904, s. 456
- Národopisné muzeum Slánska v Třebízi*, ©2008-2019, s. 1
- HOFMEISTEROVÁ, B.: *Okouzlený milenec Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988, s. 130
- ČECH, S.: *Ve stínu lípy*. Praha: F. Topič, 1910, s. 87
- FORST, V.: *Lexikon české literatury – osobnosti, díla, instituce. A – G, 1. díl*. Praha: Academia, 1985. s. 900

Elektronické zdroje:

Historie kostela a kláštera. [online]. Dostupné z klasterslany.cz/historie [cit. 2019-03-02]

Symboly města. 2019, [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z <https://www.infoslany.cz/cs/sekce/obcan/symboly-mesta/>
<https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/1144-pradelna-bavlny-slany-benar> [online]. [cit. 2019-05-27]

<http://archiv.narodni-divadlo.cz/print.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=3672>
[online]. [cit. 19-05-27]

RVP ZV 2017. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/> [online]. [cit. 2019-06-02]

kladenskelisty.cz, 2018 Kladno: *Opravy mostu ve Slaném byly po několika měsících konečně dokončeny*, 2018, s. 1 [online]. [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://kladenskelisty.cz/182740/foto-opravy-mostu-ve-slanem-byly-po-nekolika-mesicich-konecne-dokonceny/>

Galerie Národní: *1597. Josef Navrátil*, ©1991-2019, [online]. Praha. www.galerie-narodni.cz [cit. 2019-06-01] s. 1

Mapy Google: [online]. [cit. 2019-05-27]

<http://www.pastelka.net/texty/pisnicky.php> [online]. [cit. 2019-06-17]

Seznam tabulek, obrázků a map

Tabulka č. 1: RVP ZV, český jazyk a literatura, dvoudenní exkurze regionální literatura

Tabulka č. 2: Příprava exkurze

Tabulka č. 3: Pracovní list č. 1

Tabulka č. 4: Pracovní list č. 2

Tabulka č. 5: Závěrečná hodina

Tabulka č. 6: Karta pro nejvyšší počet správných odpovědí z pracovních listů

Obrázek č. 1: F. K. Miltner

Obrázek č. 2: Most ve Slaném

Obrázek č. 3: Zátíší s vinnou révou

Obrázek č. 4: Kšaft Kateřiny Fišerové

Obrázek č. 5: Analýza exkurze

Mapa č.1: Mapa trasy v rámci bloku č.1: Po stopách kulturních velikánů.

Mapa č.2: Pohled na náměstí ve Slaném

Mapa č.3: Mapa trasy v rámci bloku č.2: Ve stínu Václava Beneše Třebízského

Mapa č.4: Mapa Třebíže

Seznam příloh

Příloha č.1: Informace pro zákonného zástupce a jeho souhlas s účastí dítěte na akci

Příloha č. 1

Informace pro zákonného zástupce a jeho souhlas s účastí dítěte na akci

6. - 7. 6. 2019

Exkurze „Slaný – regionální literatura“ –

1. den - sraz v 7:00 před budovou školy, předpokládaný návrat cca 17:00 před budovu školy. Vybíráme 30 Kč – jízdenka na bus MHD.

S sebou – svačinu, pití, drobné na WC, pláštěnku nebo nepromokavou bundu s kapucí, dále psací potřeby; na sebe – vhodné oblečení a sportovní obuv, popř. pokrývku hlavy a sluneční brýle. Doporučen batoh na záda, aby byly volné ruce.

2. den – sraz v 9:00 před budovou školy, předpokládaný návrat cca 17:00 před budovu školy. Vybíráme 100 Kč – jízdenka na smluvní bus.

S sebou – svačinu, pití, drobné na WC, pláštěnku nebo nepromokavou bundu s kapucí, dále psací potřeby; na sebe – vhodné oblečení a sportovní obuv, popř. pokrývku hlavy a sluneční brýle. Doporučen batoh na záda, aby byly volné ruce.

Zde oddělte a vraťte škole:-----

Souhlasím – nesouhlasím s účastí mého

dítěte..... třída.....

na školní akci.....

ve dnech.....

Telefonické spojení na zákonného zástupce:.....

Datum:.....

Podpis zákonného zástupce:.....